

TÜRKİYE CUMHURİYET
MERKEZ BANKASI

Ödemeler Dengesi Raporu 2012- III

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

İdare Merkezi

İstiklâl Cad. 10 Ulus, 06100 Ankara, Türkiye

Editörler

Ahmet Adnan EKEN, Adnan.Eken@tcmb.gov.tr

Gülbin ŞAHİNBEYOĞLU, Gulbin.Sahinbeyoglu@tcmb.gov.tr

Hazırlayanlar

Altan ALDAN, Altan.Aldan@tcmb.gov.tr

Barış BABAOĞLU, Baris.Babaoglu@tcmb.gov.tr

Olcay Yücel ÇULHA, Olcay.Emir@tcmb.gov.tr

Eda ALTUNTAŞ DURSUN, Eda.Altuntas@tcmb.gov.tr

Evrım GÜRLER, Evrin.Gurler@tcmb.gov.tr

Ferya ÖĞÜNÇ, Ferya.Kadioglu@tcmb.gov.tr

Murat TOPKAYA, Murat.Topkaya@tcmb.gov.tr

İÇİNDEKİLER

ÖZET	02
1. CARİ İŞLEMLER HESABI	05
1.1. Mal İhracatı	05
1.2. Mal İthalatı	10
1.3. Küresel Konum	11
1.4. Dış Ticaret Hadleri	12
1.5. Hizmetler Hesabı	12
1.6. Gelir Hesabı	13
1.7. Cari Transferler	14
2. SERMAYE VE FİNANS HESAPLARI	15
2.1. Doğrudan Yatırımlar	16
2.2. Portföy Yatırımları	17
2.3. Krediler ve Mevduat	18
3. ULUSLARARASI YATIRIM POZİSYONU	25
3.1. Varlıklar	25
3.2. Yükümlülükler	26
4. EK TABLOLAR	34
KUTULAR	
Kutu 1. Avrupa Birliği ve ODKA Ülkelerine Yapılan İhracatta Son Dönem Gelişmeler	7
Kutu 2. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat (KMDTH) ve Süper Döviz Hesabı (SDH) Hareketleri ile Net Hata ve Noksan	20
Kutu 3. Özel Sektörün Yurtdışından Sağladığı Kredi Borcu	28

ÖZET

1. İhracatta kriz sonrası dönemde başlayan ılımlı ve istikrarlı artış süreci 2012 yılı Ocak-Eylül döneminde devam etmiştir. 2011 yılının sonlarında Avrupa Birliği ülkelerinde derinleşen finansal kriz, Türkiye'nin en büyük ihracat pazarı olan AB'ye yapılan ihracatın hız kesmesine neden olmuştur. Buna karşılık, Türkiye'nin ihracatta bölgesel ve sektörel bazda çeşitliliği artırabilmiş olması, Avrupa Birliği ülkelerindeki talebin zayıf seyrinin ihracattaki olumsuz etkisini sınırlandırmıştır.

2. İhracattaki istikrarlı artışa karşın ithalattaki yavaşlama sonucunda dış ticaret dengesinde görülen iyileşme cari açığın daralmasında belirleyici olmuştur. Ödemeler dengesi tanımlamasına göre yıllık dış ticaret açığı yılın üçüncü çeyreğinde daralma eğilimini sürdürmüştür, böylece Eylül ayı itibarıyla 70,6 milyar ABD doları düzeyine gerilemiştir.

3. 2012 yılı üçüncü çeyreğinde cari işlemler açığındaki daralma eğilimi devam etmiş ve cari açık 8,1 milyar ABD doları olmuştur. Böylece, Eylül ayı itibarıyla yıllık cari işlemler açığı 55,7 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Mevsimsellikten arındırılmış verilerle ise cari işlemler açığı ve enerji dışı cari işlemler açığındaki düşüş yavaşlayarak devam etmiştir.

4. Net hizmet gelirleri, 2012 yılı üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8,1 oranında artmıştır. Bu dönemde, net turizm gelirlerindeki azalışa rağmen net taşımacılık gelirlerinin artması, net hizmet gelirlerini yükseltmiştir.

5. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde, rezerv değişimleri (TCMB, bankalar ve diğer sektörler) ile IMF kredileri hariç tutulduğunda, 14,9 milyar ABD doları sermaye girişi gerçekleşmiştir. Bu girişte hisse senedi ve borç senetleri (DİBS alımları, Hazine ve bankaların yurt dışı tahvil ihraçları) kaynaklı portföy girişleri ve doğrudan yabancı yatırımlar (DYY)'in yanı sıra diğer sektörlerin kısa vadeli kredi kullanımları etkili olmuştur. Bu dönemde, bir önceki çeyreğe göre artış gösteren portföy yatırımları ve kısa vadeli sermaye girişlerinin payında artış, DYY ve uzun vadeli sermaye girişlerinin payında ise azalış gözlenmiştir.

6. Türkiye'deki yerleşiklerin yurt dışı yerleşiklerden olan finansal alacakları ve rezerv varlıkları ile yurt dışı yerleşiklere olan finansal yükümlülüklerinin belli bir tarihteki stok değerini gösteren Uluslararası Yatırım Pozisyonu (UYP)'na göre, 2012 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla Türkiye'nin yurt dışı varlıkları 201,5 milyar ABD doları, yükümlülükleri ise 585,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

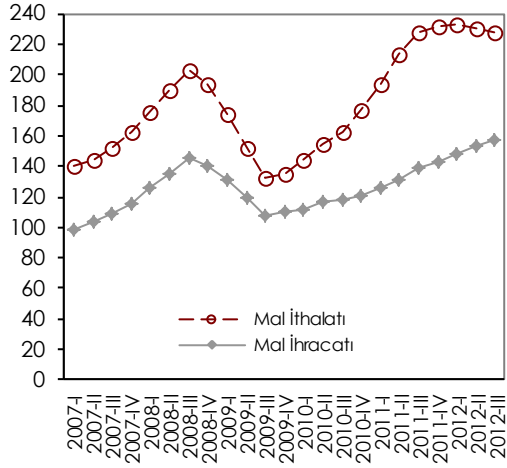
Ödemeler Dengesi
(milyar ABD doları)

	Ocak-Eylül			Eylül (yıllıklandırılmış)		
	2011	2012	% Değişim	2011	2012	% Değişim
Cari İşlemler Hesabı	-60,5	-39,1	-35,3	-77,2	-55,7	-27,9
Dış Ticaret Hesabı	-69,7	-51,3	-26,4	-88,5	-70,6	-20,2
Mal İhracatı	105,7	120,2	13,7	139,6	157,9	13,2
İhracat (fob)	99,4	113,0		131,6	148,4	
Bav ul Ticareti	3,2	4,2		4,4	5,4	
Mal İthalatı	-175,4	-171,5	-2,2	-228,1	-228,6	0,2
İthalat (cif)	-181,7	-177,0		-236,7	-236,1	
Uyarılama: Nav lun ve Sigorta	8,9	8,8		12,0	11,7	
Hizmetler Hesabı	14,3	16,5	15,4	18,0	20,2	12,4
Turizm (net)	14,2	14,5		18,1	18,3	
Gelir	17,8	17,3		23,1	22,5	
Gider	-3,6	-2,8		-4,9	-4,2	
Diğer Hizmet Gelirleri (net)	0,1	2,0		-0,2	1,9	
Gelir Hesabı	-6,2	-5,3	-14,4	-8,3	-6,7	-18,9
Ücret Ödemeleri (net)	-0,1	-0,2		-0,2	-0,2	
Doğrudan Yatırım Gelirleri (net)	-2,3	-1,4		-3,3	-1,7	
Portföy Yatırımı Gelirleri (net)	-0,9	-0,8		-0,9	-0,8	
Diğer Yatırım Gelirleri (net)	-2,9	-2,9		-3,9	-4,0	
Faiz Geliri	0,9	1,3		1,2	1,7	
Faiz Gideri	-3,8	-4,2		-5,2	-5,6	
Cari Transferler	1,2	1,0	-17,8	1,6	1,5	-6,8
İşçi Gelirleri	0,8	0,7		1,0	0,9	
Sermaye ve Finans Hesapları	50,3	33,2	-33,9	65,5	52,9	-19,2
Finans Hesabı (Rezerv Varlıklar hariç)	55,7	49,8	-10,6	75,2	62,2	-17,3
Doğrudan Yatırımlar (net)	9,8	6,9	-29,4	13,2	10,7	-18,6
Yurt Dışında	-1,7	-3,1		-1,9	-4,0	
Yurt İçinde	11,5	10,1		15,1	14,7	
Portföy Yatırımları (net)	15,3	24,8	62,2	18,3	35,8	95,8
Varlıklar	2,0	2,2		0,9	2,8	
Yükümlülükler	13,2	22,6		17,4	33,0	
Yurt Dışı Yerleşikler Hisse Senedi Alımı	-0,4	2,7		0,5	2,1	
Borç Senetleri	13,6	19,9		16,9	30,9	
Yurt Dışı Yerleşikler DİBS Alımı	9,6	12,2		11,8	17,4	
Hazine Tahvil İhracı	1,5	3,8		2,2	4,8	
Borçlanma	3,3	6,1		4,0	7,1	
Geri Ödeme	-1,8	-2,3		-1,8	-2,3	
Bankalar (net)	2,5	3,9		2,6	4,3	
Diğer Sektörler (net)	0,0	0,0		0,2	4,3	
Diğer Yatırımlar (net)	30,6	18,1	-40,9	43,8	15,7	-64,1
Varlıklar	11,8	3,2		12,8	2,6	
Ticari Krediler	-0,3	-0,3		-2,1	-0,8	
Krediler	-0,8	-0,5		-0,7	-0,5	
Efektif ve Mev duat	12,9	4,0		15,7	2,6	
Bankalar	1,2	5,0		6,0	4,0	
Yabancı Para	3,2	6,5		8,1	5,7	
Türk Lirası	-2,0	-1,5		-2,2	-1,7	
Diğer Sektörler	11,7	-1,0		9,7	-0,1	
Yükümlülükler	18,8	14,9		31,0	13,1	
Ticari Krediler	3,7	1,7		5,8	0,0	
Krediler	16,1	5,5		24,3	8,3	
Merkez Bankası	0,0	0,0		0,0	0,0	
Genel Hükümet	-0,3	-1,4		-0,2	-1,9	
Uluslararası Para Fonu	-2,1	-1,6		-2,8	-2,3	
Uzun Vade	1,8	0,2		2,6	0,4	
Bankalar	10,5	2,0		18,5	4,0	
Uzun Vade	3,7	-0,8		4,8	1,0	
Kısa Vade	6,7	2,8		13,7	3,0	
Diğer Sektörler	5,9	4,9		6,0	6,3	
Uzun Vade	3,9	1,9		3,7	2,3	
Kısa Vade	1,9	3,0		2,4	4,0	
Mev duat	-1,5	7,2		0,4	4,3	
Merkez Bankası	-1,4	-1,7		-1,7	-2,2	
Bankalar	0,0	8,9		2,0	6,5	
Resmi Rezervlerdeki Değişim (- artış)	-5,4	-16,5	206,0	-9,7	-9,3	-4,4
Net Hata ve Noksan	10,2	5,9		11,8	7,0	

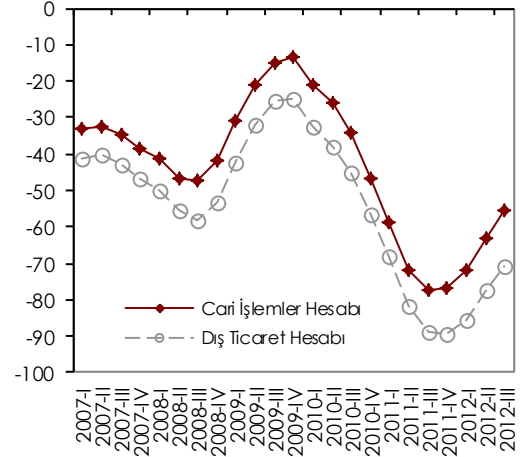
Kaynak: TCMB.

Mal İhracatı ve İthalatı

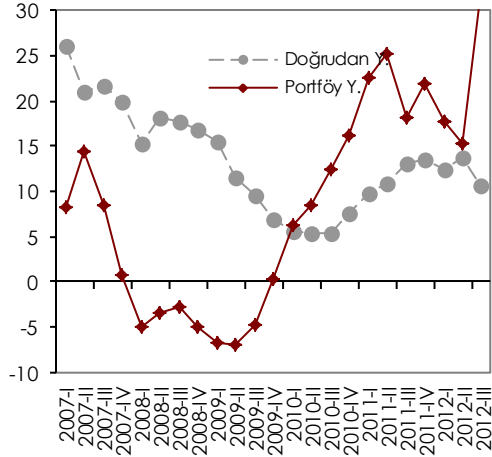
(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Dış Ticaret ve Cari İşlemler

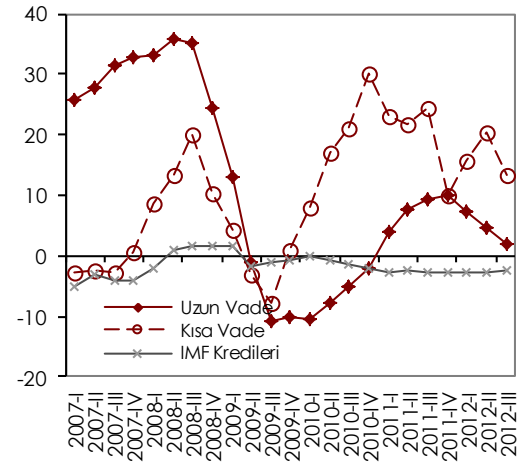
(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Doğrudan ve Portföy Yatırımları

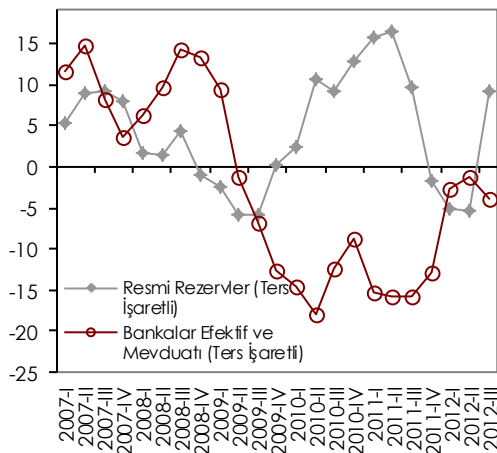
(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Diğer Sermaye Akımları

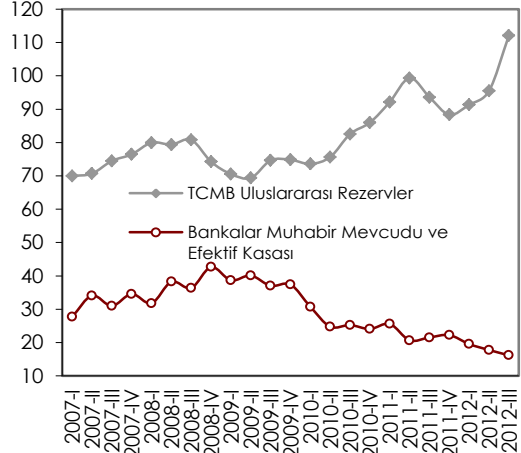
(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Rezerv Değişimi (- azalış, + artış)

(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Uluslararası Rezervler

(milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

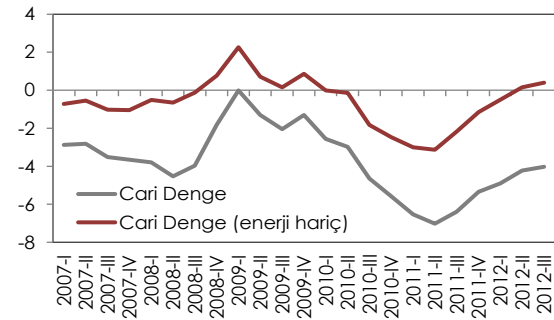

I. Cari İşlemler Hesabı

1. 2012 yılı üçüncü çeyreğinde cari işlemler açığındaki daralma eğilimi devam etmiş ve cari açık 8,1 milyar ABD doları olmuştur. Böylece, Eylül ayı itibarıyla yıllık cari işlemler açığı 55,7 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Mevsimsellikten arındırılmış verilerle ise cari işlemler açığı ve enerji dışı cari işlemler açığındaki düşüş yavaşlayarak devam etmiştir.

Cari İşlemler Dengesi

(mevsimsellikten arındırılmış, 3 aylık ort. milyar ABD doları)

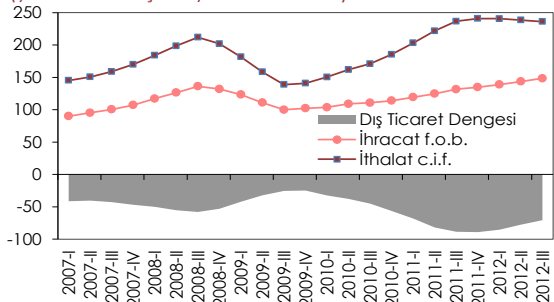

Kaynak: TCMB.

2. İhracattaki istikrarlı artışa karşın ithalattaki yavaşlama sonucunda dış ticaret dengesinde görülen iyileşme cari açığın daralmasında belirleyici olmuştur. Bu dönemde altın ihracatındaki artışlar da cari açığın daralmasında etkili olmuştur. Ödemeler dengesi tanımlamasına göre yıllık dış ticaret açığı yılın üçüncü çeyreğinde daralma eğilimini sürdürmüş, böylece Eylül ayı itibarıyla 70,6 milyar ABD doları düzeyine gerilemiştir.

Dış Ticaret Açığı

(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

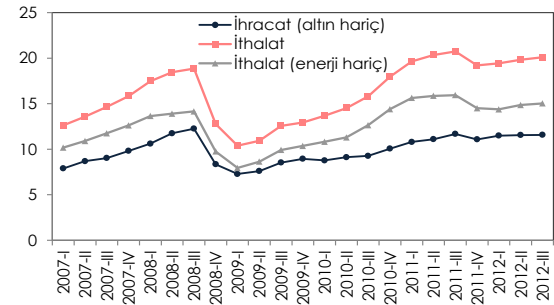
Kaynak: TCMB.

3. İhracatta kriz sonrası dönemde başlayan ılımlı ve istikrarlı artış süreci 2012 yılı Ocak-Eylül döneminde devam etmiştir. 2011 yılının sonlarında Avrupa Birliği ülkelerinde derinleşen finansal kriz, Türkiye'nin en büyük ihracat pazarı olan AB'ye yapılan ihracatın hız kesmesine neden olmuştur. Buna karşılık, Türkiye'nin ihracatta bölgesel ve sektörel bazda çeşitliliği artırabilmiş olması, Avrupa Birliği ülkelerindeki talebin zayıf seyrinin ihracattaki olumsuz etkisini sınırlandırmıştır.

4. Diğer yandan, yurt içi talepteki yavaşlama bu dönemde ithalat talebini sınırlamış, gerek toplam ithalat gerekse enerji hariç ithalat sınırlı bir artış göstermiştir.

İthalat ve İhracat

(mevsimsellikten arındırılmış, 3 aylık ort. milyar ABD doları)

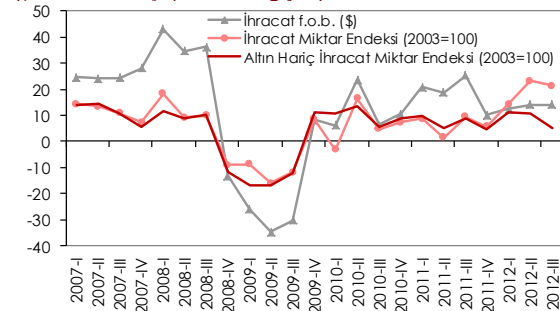
Kaynak: TCMB.

1.1 Mal İhracatı

5. TÜİK tarafından açıklanan verilere göre ihracat 2012 yılının Temmuz-Eylül döneminde yıllık yüzde 14,2 artmıştır. Ancak, aynı dönemde 5,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşen altın ihracatı hariç bakıldığında, ihracatta belirgin bir değişim gözlenmemektedir. Bu dönemde reel ihracat yüzde 21,4 artarken altın hariç reel ihracat yüzde 5,2 artmıştır. Söz konusu dönemde ihracat fiyatlarının yüzde 5,7 gerilemesi nominal ihracat artışlarını sınırlandırmıştır.

İhracat -Nominal ve Reel

(yıllıklandırılmış, yüzde değişim)

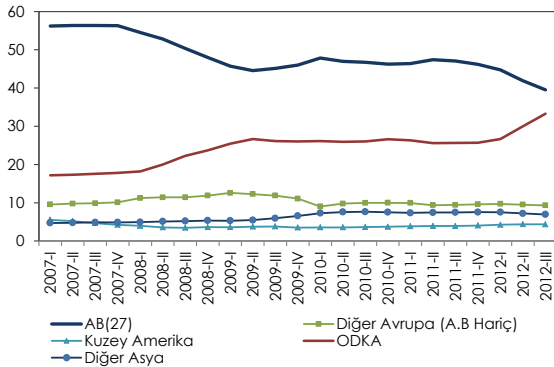

Kaynak: TÜİK.

6. Yılın üçüncü çeyreğinde, toplam ihracat artışına en yüksek katkı İran'a ve BAE'ye yapılan altın ihracatından gelmiştir. Ancak, motorlu kara taşıtları ile elektrikli makine ve cihazlar bu dönemde gerilerken, tekstil, giyim ve demir çelik sektörleri ihracatında kayda değer bir artış gözlenememiştir.

7. Euro bölgesindeki zayıf seyrin sürmesiyle, 2012 yılının Temmuz-Eylül döneminde, Avrupa Birliği ülkelerinin toplam ihracat içindeki payı düşüş eğilimini korumuştur. Avrupa Birliği dışındaki Avrupa ülkelerinin payında önemli bir değişiklik olmazken, Orta Doğu ve Kuzey Afrika (ODKA) ülkelerinin payındaki artışın devam ettiği gözlenmiştir. Bu dönemde en fazla ihracat BAE, Almanya, İran, Irak ve İngiltere'ye yapılmıştır. BAE, İran, Irak, Libya ve Ürdün bir önceki yıla göre ihracat içindeki payı en fazla artan ülkeler arasında yer alırken, Almanya, İtalya, Fransa, Suriye ve İngiltere payı en fazla düşen ülkeler arasında yer almıştır.

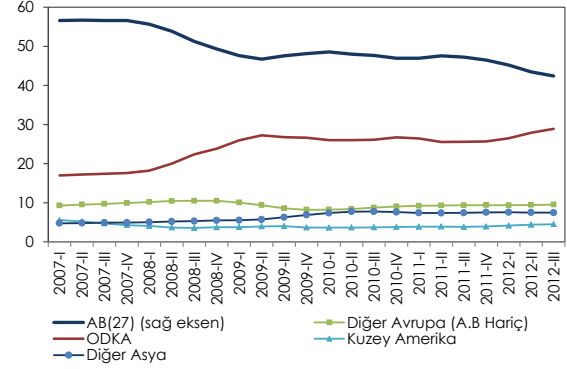
Ihracatta Seçilmiş Bölge Payları (3 Aylık, toplam ihracattaki pay, yüzde)

Kaynak: TÜİK.

8. Altın ihracatının etkisi dışlandığında da AB'nin payında gerileme, ODKA ülkelerinin payında ise artış görülmektedir. Söz konusu gelişme, AB ülkelerindeki düşük talebin yarattığı olumsuz etkinin ODKA ülkelere yapılan ihracat artışıyla bir ölçüde telafi edildiğini göstermektedir (Kutu 1).

Ihracatta Seçilmiş Bölge Payları- Altın Hariç (Üç aylık, toplam ihracattaki pay, yüzde)

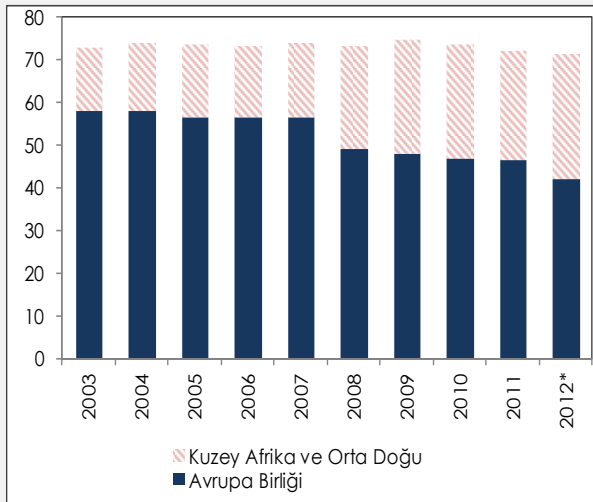
Kaynak: TÜİK.

Kutu 1

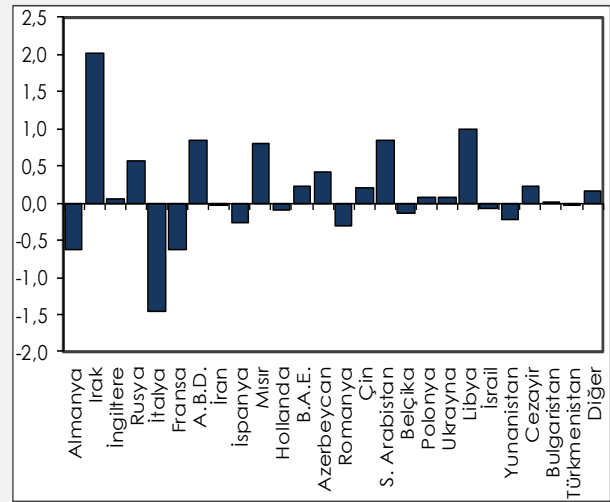
Avrupa Birliği ve ODKA Ülkelerine Yapılan İhracatta Son Dönem Gelişmeler

Avrupa Birliği (AB) ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika (ODKA) ülkeleri, Türkiye'nin en önemli iki ihracat pazarını oluşturmaktadır.¹ En büyük ticari ortak AB'nin payı küresel krizin derinleştiği 2008 yılı son çeyreğinden itibaren belirgin olarak düşerken, ODKA bölgesine yapılan ihracatın payı dikkat çekici oranda yükselmiştir (Grafik 1). Böylece, ODKA bölgesindeki yükseliş, küresel krizin AB pazarındaki olumsuz etkilerini telafi edici bir rol oynamıştır.² Bu eğilim 2012 yılının ilk dokuz aylık döneminde de devam etmiştir: AB ülkeleri, yüzde 3,7'lik yıllık altın hariç ihracat büyümesine negatif (-3,9 puan) katkıda bulunurken, ODKA bölgesi ülkeleri pozitif (5,4 puan) katkıda bulunmuştur. İhracatta ilk 25 ülkenin katkısına bakıldığında da özellikle ilk sıralarda yer alan Almanya, İtalya, Fransa gibi AB ülkelerinin genelde negatif katkıda bulunduğu görülmektedir. Buna karşılık, başta Irak olmak üzere ODKA bölgesi ülkeleri ihracat artışına pozitif katkıda bulunmuştur (Grafik 2).

Grafik 1: AB ve ODKA Bölgesine Yapılan İhracatın Toplam İhracat İçindeki Payı (yüzde)

Grafik 2: Yıllık İhracat Artışına İlk 25 Ülke Bazında Katkıları (Ocak-Eylül 2012, yüzde)

Kaynak: TÜİK.
(*) Ocak-Eylül dönemi.

AB ülkelerine yapılan ihracatta ilk sıralarda, giyim-tekstil, motorlu kara taşıtları, elektrikli makine ve cihazlar, canlı hayvanlar ve gıda maddeleri ile makine-teçhizat ürünleri yer almaktadır. ODKA bölgesine yapılan ihracat ise ağırlıklı olarak, demir-çelik, canlı hayvanlar ve gıda maddeleri, mineral yakıtlar ve yağlar, elektrikli makine ve cihazlar ile makine-teçhizattan oluşmaktadır. Sektörel açıdan ifade etmek gerekirse, ihracatın sürükleyici sektörlerinden motorlu kara taşıtları, tekstil ve giyim ihracatı ağırlıklı olarak AB ülkelerine, demir-çelik ihracatı ise ODKA bölgesine yapılmaktadır. Zaman içindeki gelişimlerine bakıldığında, giyim dışında tüm sektörlerde AB ülkelerinin payında bir azalış olduğu, tekstil, makine-teçhizat ile elektrikli makine

¹ 2011 yılı itibarıyla AB ülkelerinin toplam ihracattaki payı yüzde 46,5, ODKA bölgesinin payı ise yüzde 25,7 seviyesindedir.

² Bu konuda daha fazla bilgi için bakınız Aldan. ve diğ., "İhracatta Bölgesel ve Sektörel Çeşitlenme", TCMB, Ekonomi Notları, sayı: 2012-18.

ve cihazlar sektörlerinin ODKA bölgesine yaptığı ihracatta belirgin bir artış olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla bu sektörlerin ihracat performansında, özellikle AB ve ODKA bölgesindeki gelişmeler önemli rol oynamaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Sektörel İhracatın Bölgesel Dağılımı (yüzde pay)

	Avrupa Birliği											Kuzey Afrika ve Orta Doğu Bölgesi										
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*		
Motorlu kara taşıtları	73,5	76,9	75,0	76,9	79,4	74,7	77,1	74,7	73,1	67,5	11,7	9,4	10,2	7,7	7,6	8,5	10,4	10,9	9,4	11,9		
Tekstil	56,8	55,0	53,8	55,8	54,3	51,0	50,7	48,0	48,1	42,7	10,9	11,8	12,0	12,0	12,6	15,3	19,6	19,5	19,2	22,1		
Giyim	74,8	75,4	77,6	79,6	81,1	81,1	81,4	81,4	80,8	77,1	3,3	3,8	3,6	3,9	4,0	4,8	6,9	6,8	7,5	9,3		
Demir-çelik	31,7	33,5	29,8	35,1	39,4	21,1	15,7	15,9	21,1	12,1	38,9	35,0	44,7	43,1	45,5	62,5	61,8	61,3	47,6	54,8		
Makina-teçhizat	52,6	49,6	47,8	46,1	49,2	46,9	41,6	41,5	44,2	39,4	17,1	20,8	23,0	24,2	26,1	32,8	40,2	41,0	43,8	49,0		
Elektrikli makina ve cihazlar	61,4	56,1	56,1	55,5	54,1	50,2	51,8	51,4	49,0	48,9	18,6	22,8	23,2	23,6	25,6	27,6	29,4	27,5	26,2	28,5		
Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri	50,1	53,6	53,2	48,7	47,5	42,2	40,1	38,5	35,5	33,0	20,4	18,3	19,8	21,4	20,8	24,3	29,2	29,6	33,5	37,3		
Mineral yakıtlar, yağlar vb.	26,2	25,7	22,3	35,7	30,4	27,5	23,2	19,2	26,3	29,3	20,4	18,3	19,8	21,4	20,8	24,3	29,2	29,6	33,5	37,3		
Diğer metallere eşya	50,3	47,0	44,7	41,4	43,2	43,3	36,9	39,1	41,4	35,7	19,5	22,6	24,4	26,5	25,2	27,6	36,4	34,9	30,9	36,0		
Çeşitli mamül eşyalar	32,4	37,1	37,1	38,8	37,1	36,3	33,5	30,7	28,1	24,3	17,1	20,8	23,0	24,2	26,1	32,8	40,2	41,0	43,8	49,0		

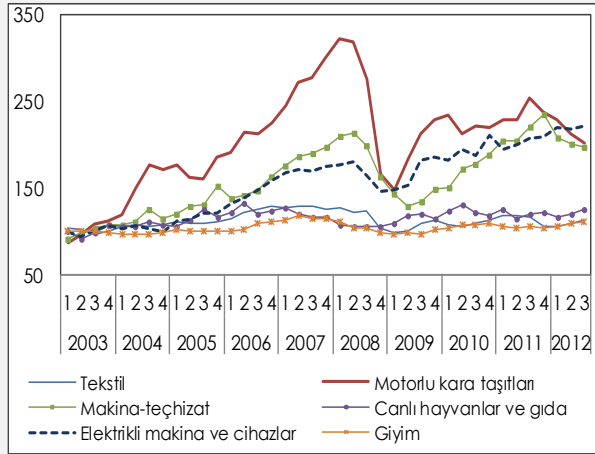
Kaynak: TÜİK.

(*) Ocak-Eylül dönemi.

Küresel kriz sonrası dönemde, bölgelere ağırlıklı olarak ihracat yapan sektörlerdeki reel ihracat gelişmeleri incelendiğinde, AB ülkelerine motorlu taşıt ihracatının bu dönemde en fazla olumsuz etkilenen sektör olduğu göze çarpmaktadır. Başta tekstil olmak üzere tüm sektörlerde kriz sonrasında kademeli bir canlanma görülürken, 2011 yılı sonlarında itibaren motorlu kara taşıtları ve makine-teçhizat sektörlerinde yeniden bir düşüş olmuştur. Son dönemde motorlu kara taşıtları sektörünün AB ülkelerine yaptığı ihracattaki bozulmanın devam ettiği görülmektedir (Grafik 3). ODKA bölgesine ihracat yapan sektörlerin kriz sonrası reel gelişimi, dalgalı ancak genelde yükselen bir seyre işaret etmektedir. Son dönemlerde ise demir-çelik dışındaki sektörlerde yavaşlama işaretleri görülmektedir (Grafik 4).³

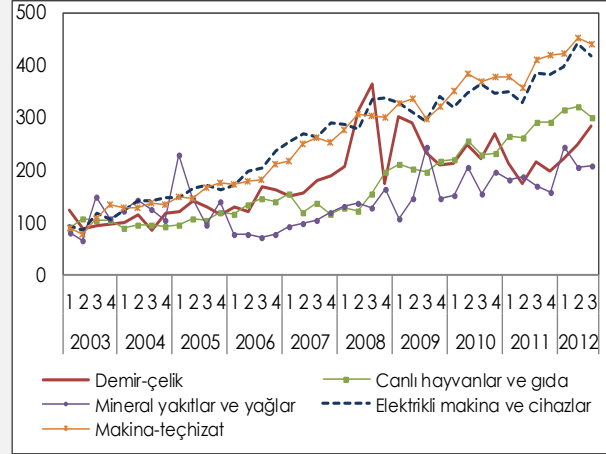
³ Reel ihracat verileri, nominal ihracat değerlerinin ilgili sektöre ait 2003=100 bazlı ihracat birim değer endeksine bölünmesi yoluyla elde edilmiştir.

Grafik 3: Reel İhracat: Avrupa Birliği
(mevsimsellikten arındırılmış, 2003=100)

Kaynak: TÜİK.
(*) Ocak-Eylül dönemi.

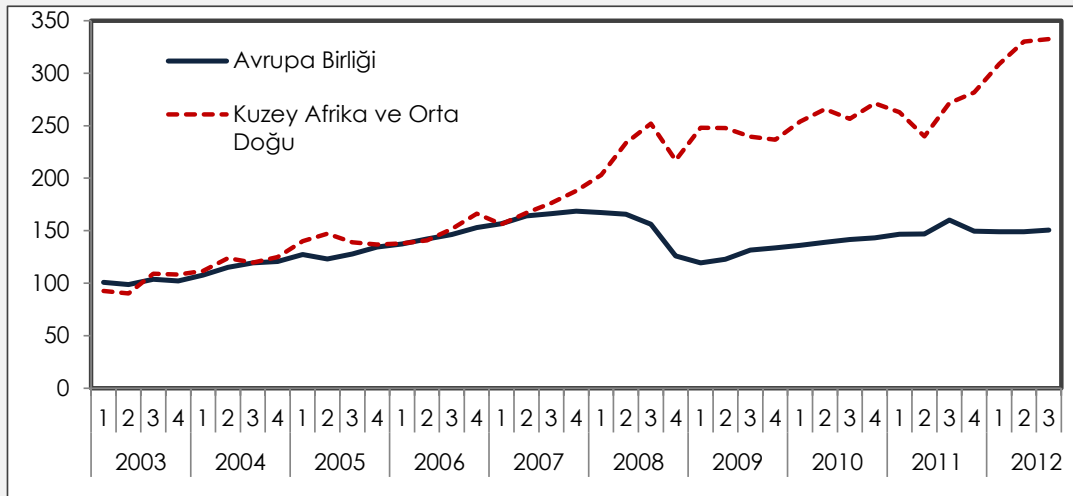
Grafik 4: Reel İhracat: Kuzey Afrika ve Orta Doğu Bölgesi
(mevsimsellikten arındırılmış, 2003=100)

Reel bölgesel ihracat incelendiğinde,⁴ küresel kriz dönemdeki düşüşten sonra, AB ülkelerindeki ekonomik çalkantının bu bölgeye yapılan ihracatı belirgin olarak etkilemediği, ihracatın yataya yakın bir seyir izlediği görülmektedir. ODKA bölgesine yapılan ihracatın kriz sonrası dönemdeki telafi edici rolü reel verilerle de desteklenmektedir. Özellikle bölgesel politik gelişmelere bağlı olarak gerileyen ihracatın hızlı bir toparlanma gösterdiği görülmektedir (Grafik 5).

Bu bilgiler ışığında son dönem gelişmeleri, AB ülkelerine yapılan ihracatın henüz kriz öncesi seviyelere çıkmasa da daha fazla kötüleşmeyeceğini, ODKA bölgesinde ise önceki dönemlerdeki hızlı artışların olmayabileceğini düşündürmektedir.

Grafik 5: AB ve ODKA Bölgesine Yapılan Reel İhracat
(mevsimsellikten arındırılmış, 2003=100)

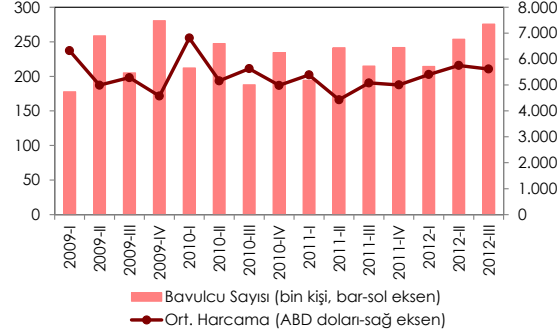

Kaynak: TÜİK.

⁴ Reel bölgesel ihracat verilerinin hesaplanması konusunda ayrıntılı bilgi için bakınız Aldan ve Çulha, "Bölgesel İhracat Miktar Endeksleri", TCMB Ekonomi notları Sayı: 2012/12.

9. TÜİK verilerine göre 2012 yılı üçüncü çeyreği bavul ticareti yapan kişi sayısının geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 28,2; ortalama harcama tutarının da yüzde 10,6 artması sonucu toplam bavul ticareti gelirleri yüzde 41,7 oranında artarak 1,5 milyar ABD dolarını aşmıştır.

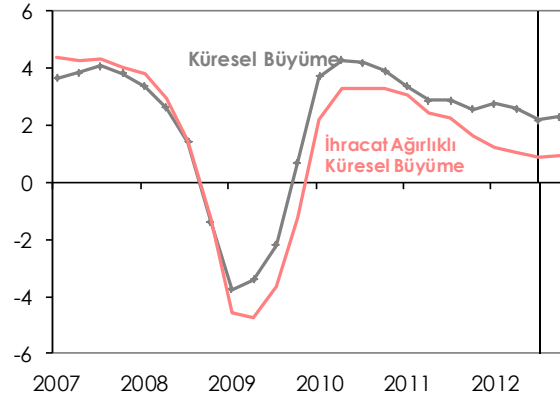
Bavul Ticareti

Kaynak: TÜİK.

10. Euro Bölgesi ekonomilerinde 2011 yılının ikinci yarısından itibaren derinleşmeye başlayan sorunların yarattığı belirsizlikler devam etmekte olup, ABD ekonomisindeki büyüme görünümü zayıf seyrini sürdürmektedir. Buna paralel olarak, TCMB bünyesinde oluşturulan dış talep göstergesi de önümüzdeki dönemde Türkiye'nin dış talebinde belirgin bir değişiklik olmayacağına işaret etmektedir.

Türkiye için Dış Talep Göstergeleri (yıllıklandırılmış, yüzde)

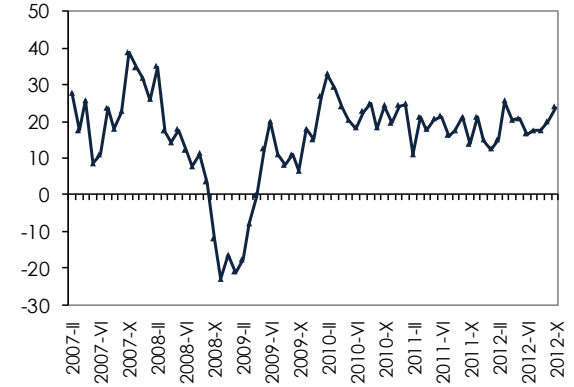

Kaynak: Bloomberg, Consensus Forecasts, IMF, TCMB.

11. İmalat sanayinde faaliyet gösteren firmaların gelecek üç aya yönelik ihracat beklentileri, yılın üçüncü çeyreğinden sonra Ekim ayında da iyimser görünüm sergilemeye devam etmiştir.

İhracat Beklentileri

(İYA gelecek üç aydaki ihracat sipariş beklentisi) (mevsimsellikten arındırılmış, (artış-azalış))

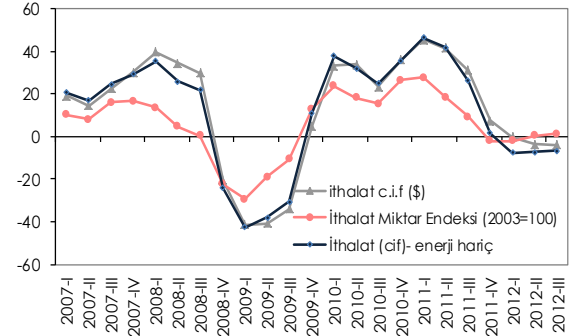
Kaynak: TCMB.

1.2 Mal İthalatı

12. TÜİK tarafından açıklanan verilere göre, ithalatta 2011 yılının son çeyreğinden itibaren gözlenen yavaşlama 2012 yılının Temmuz-Eylül döneminde de devam etmiştir. Söz konusu dönemde toplam ithalat, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,8; enerji hariç ithalat ise yüzde 6,5 gerilemiştir. Aynı dönemde ithalat miktar endeksi yüzde 1,4 artarken, birim değer endeksi yüzde 5,5 gerilemiştir.

İthalat – Nominal ve Reel

(yıllıklandırılmış, yüzde değişim)

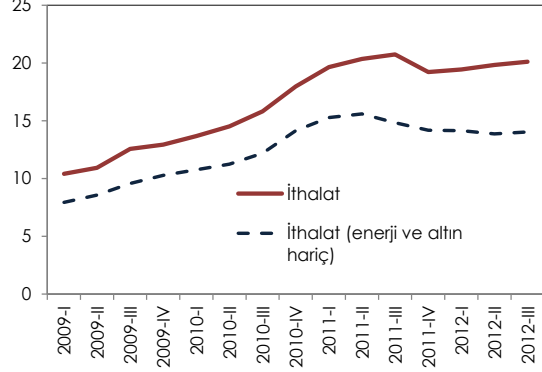

Kaynak: TÜİK.

13. Son dönemdeki altın ihracatındaki artışa paralel olarak, 2012 yılında altın ithalatında da önemli artışlar gözlenmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde 3 milyar ABD doları, ilk dokuz ay itibarıyla ise 6,7 milyar ABD doları tutarında altın ithalatı yapılmıştır. Bu çerçevede mevsimsellikten arındırılmış veriler incelendiğinde, yılın üçüncü çeyreğinde toplam ithalatta ılımlı bir artış olsa da, ithalattaki ana eğilimi gösteren enerji ve altın hariç ithalatın yatay bir seyir izlediği gözlenmektedir.

Enerji ve Altın Hariç İthalat

(mevsimsellikten arındırılmış, 3 aylık ort. milyar ABD doları)

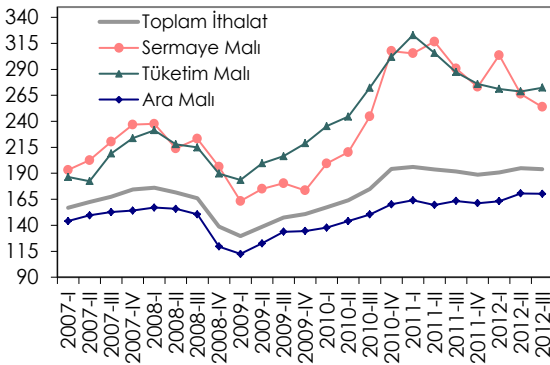

Kaynak: TÜİK, TCMB.

14. İthalatın alt kalemleri mevsimsellikten arındırılmış miktar endekslerine göre incelendiğinde, 2011 yılının ikinci çeyreğinden itibaren gerileyen tüketim malı ithalatının 2012 yılının üçüncü çeyreğinde arttığı, ara malı ithalatında yatay bir seyir olduğu gözlenmektedir. Ancak, sermaye mallarındaki düşüş eğiliminin söz konusu dönemde de sürdüğü görülmektedir.

İthalat ve Seçilmiş Alt Sektörler

(mevsimsellikten arındırılmış miktar endeksleri, 2003=100)

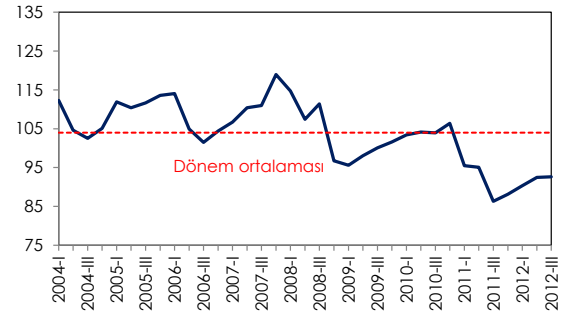

Kaynak: TÜİK, TCMB.

15. Reel kur, 2011 yılının son çeyreğinde başlayan yükselişini devam ettirmiştir. Bununla birlikte, gelişmekte olan ülkeler bazlı reel kur, dönem ortalamasının altında seyretmektedir.

Reel Efektif Döviz Kuru

(Gelişmekte olan ülkelere karşı, TÜFE bazlı, 2003=100)

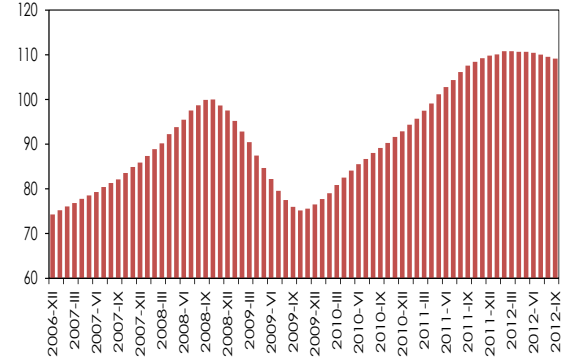
Kaynak: TCMB.

1.3 Küresel Konum

16. Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre dünya ihracatında 2012 yılının ikinci çeyreğinde gözlenen gerileme yılın üçüncü çeyreğinde de devam etmiştir. Bu dönemde dünya ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,5 azalmıştır. Yıllıklandırılmış veriler incelendiğinde ise 2012 yılının üçüncü çeyreğinde, bir önceki çeyreğe göre dünya ihracatının yüzde 1,2 oranında azaldığı görülmektedir.

Dünya İhracatı

(yıllıklandırılmış, 2008:10=100)

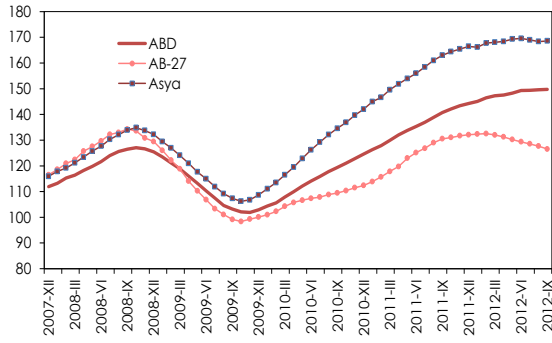

Kaynak: DTÖ

17. Bölgelere göre dış ticaret verileri incelendiğinde, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde gerek ihracatta gerekse ithalatta AB ülkelerinde gerilemenin, ABD ve Asya ülkelerinde ise yatay seyrin devam ettiği görülmektedir.

Bölgelere Göre İhracat

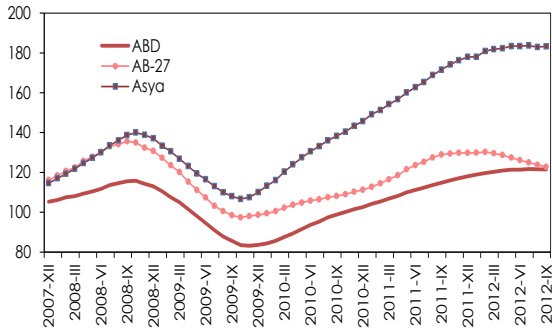
(yıllıklandırılmış, 2006:12=100)

Kaynak: DTÖ.

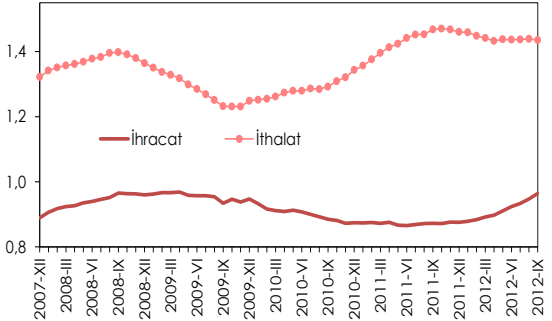
Bölgelere Göre İthalat

(yıllıklandırılmış, 2006:12=100)

Kaynak: TCMB.

18. Türkiye'nin dünya ihracatındaki payı kademeli artışını sürdürmüş ve Eylül ayı itibarıyla 2009 yılı başındaki seviyelerini yakalamıştır. İthalatta ise Türkiye'nin payı 2012 yılı Nisan ayında gerilediği seviyesini korumaktadır.

Türkiye'nin Dünya Ticaret Hacmi İçindeki Payı (yüzde)

Kaynak: DTÖ.

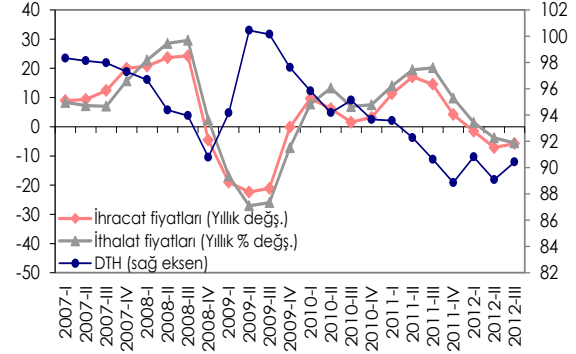
1.4 Dış Ticaret Hadleri

19. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde, ithalat fiyatları bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,5; ihracat fiyatları ise yüzde 5,7 gerilemiştir. Bu dönemde İhracatta ağırlığı

yüksek sektörler arasında, tekstil, giyim, motorlu taşıtlar ile elektrikli makine ve cihazlar ihracat fiyatları en fazla düşen sektörler olmuştur.

Dış Ticaret Hadleri

(2003=100)

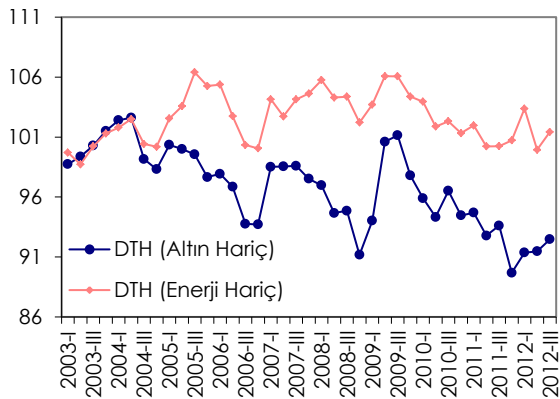

Kaynak: TÜİK.

20. Çeyreklik bazda bakıldığında, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde, bir önceki döneme göre ithalat fiyatlarının yüzde 1,9; ihracat fiyatlarının ise yüzde 0,4 gerilediği görülmektedir. Bu çerçevede, dış ticaret hadlerinin Temmuz-Eylül döneminde bir miktar iyileştiği gözlenmiştir. Altın ve enerji hariç dış ticaret hadleri de benzer şekilde, yılın üçüncü çeyreğinde iyileşme göstermiştir.

Dış Ticaret Hadleri

(2003=100)

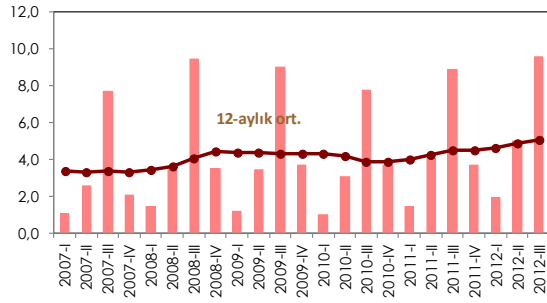

Kaynak: TÜİK.

1.5 Hizmetler Hesabı

21. Net hizmet gelirleri, 2012 yılı üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8,1 oranında artmıştır. Bu dönemde, net turizm gelirlerindeki azalışa rağmen net taşımacılık gelirlerinin artması, net hizmet gelirlerini yükseltmiştir.

Hizmetler Hesabı, net (milyar ABD doları)

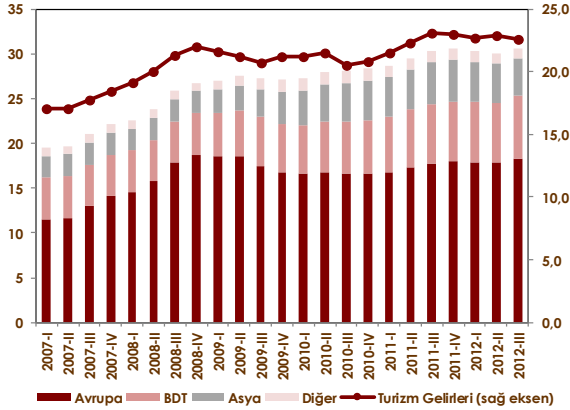

Kaynak: TCMB.

22. Hizmetler kalemi içinde en yüksek paya sahip olan net turizm gelirleri incelendiğinde, 2012 yılı üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre turizm gelirlerinde yüzde 4,1, turizm giderlerinde de yüzde 12,2 oranında düşüş gözlenmiştir. Sonuç olarak, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde net turizm gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 3,1 azalarak 8,0 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Öte yandan, Türkiye'yi ziyaret eden turist sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 3,6 oranında artış göstermiştir.

Türkiye'ye Gelen Turistlerin Ülke Dağılımı ve Turizm Gelirleri

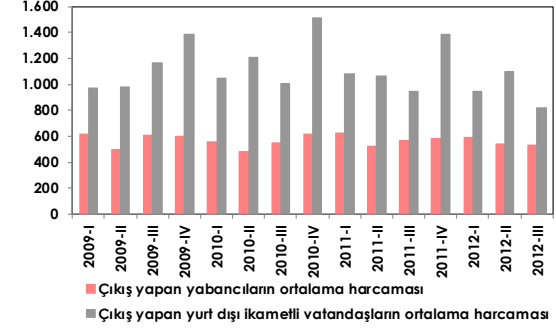
(sol eksen: yıllıklandırılmış, milyon kişi
sağ eksen: milyar ABD doları)

Kaynak: TÜİK.

23. 2012 yılı ikinci çeyreğinde yabancı ziyaretçilerin ülkemizde gerçekleştirdiği ortalama harcama tutarı, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 6,0'lık artışla 534 ABD doları, yurt dışında ikamet eden vatandaşlarımızın ortalama harcaması ise yüzde 13,4'lük azalışla 820 ABD doları olmuştur.

Ortalama Harcama (ABD doları/k kişi)

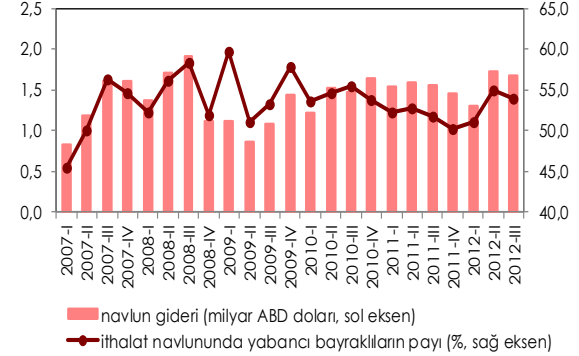

Kaynak: TÜİK.

24. 2012 yılı üçüncü çeyreğinde, taşımacılık hizmet gelirlerinin bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 37,6 oranında, giderlerin de yüzde 2,2 oranında artması sonucu net taşımacılık geliri yüzde 121,0 artış göstermiştir. Bu artıştaki en büyük etken, bilet ve yiyecek-içecek hizmet gelirlerinden oluşan diğer taşımacılık gelirlerinde gözlenen yüzde 66,7 oranındaki net artış olmuştur. Bu dönemde ithalat taşımacılığında yabancıların payının 1,0 puan azalışla yüzde 53,9 olduğu gözlenmiştir.

İthalat Navlun Gideri ve İthalat Taşımada Yabancı Bayraklıların Payı

(milyar ABD doları, yüzde)

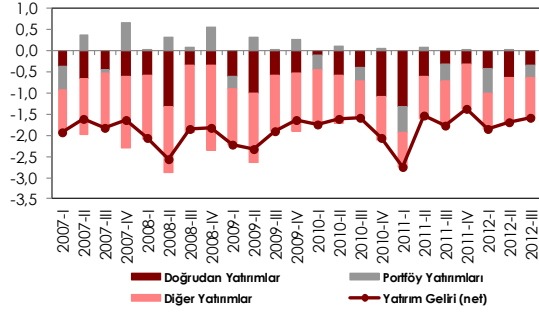

Kaynak: TCMB.

1.6 Gelir Hesabı

25. Gelir dengesinden kaynaklanan net çıkışlar, 2012 yılı üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,6 azalarak 1,6 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu çıkışta en büyük paya sahip olan yatırım geliri kalemi altında yer alan doğrudan yatırımlar ve diğer yatırımlar, sırasıyla 352 ve 960 milyon ABD doları net çıkış kaydetmiştir.

Yatırım Geliri (net) Kompozisyonu (milyar ABD doları)

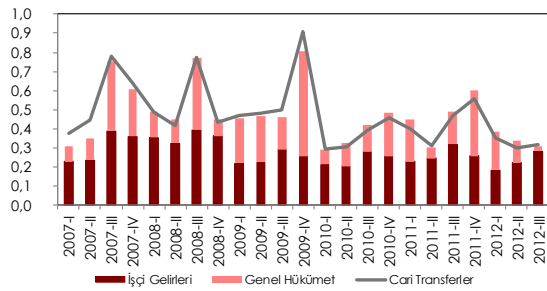

Kaynak: TCMB.

1.7 Cari Transferler

26. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde cari transferlerden kaynaklanan girişler, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 33,0 azalışla 0,3 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu azalıştaki en büyük etken, genel hükümet kaleminde gözlenen yüzde 82,7 oranındaki azalış olmuştur. Bir önceki çeyrekte olduğu gibi, bu çeyrekte de yurtdışında yerleşik vatandaşların Türkiye'deki yakınlarına gönderdikleri havalelerden oluşan işçi gelirleri cari transferlerde ilk sırada yer almıştır.

Cari Transferler ve İşçi Gelirleri (milyon ABD doları)

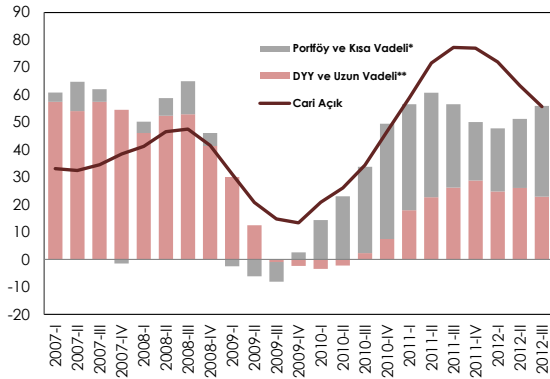
Kaynak: TCMB.

II. Sermaye ve Finans Hesapları

27. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde, rezerv değişimleri (TCMB, bankalar ve diğer sektörler) ile IMF kredileri hariç tutulduğunda, 14,9 milyar ABD doları sermaye girişi gerçekleşmiştir. Bu girişte hisse senedi ve borç senetleri (DİBS alımları, Hazine ve bankaların yurt dışı tahvil ihraçları) kaynaklı portföy girişleri ve doğrudan yabancı yatırımlar (DYY)'ın yanı sıra diğer sektörlerin kısa vadeli kredi kullanımları etkili olmuştur. Bu dönemde, bir önceki çeyreğe göre portföy yatırımları ve kısa vadeli sermaye girişlerinin payında artış, DYY ve uzun vadeli sermaye girişlerinin payında ise azalış gözlenmiştir.

Cari İşlemler Hesabı ve Finansmanı (yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

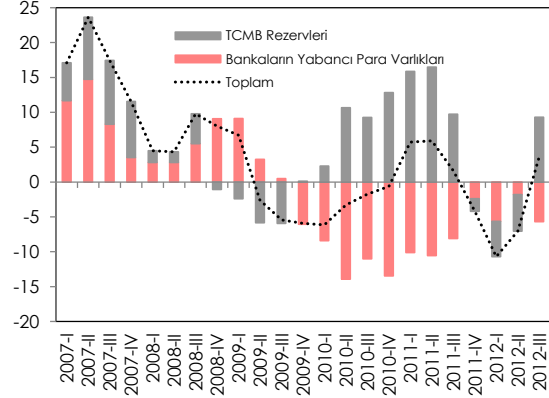
*Portföy ve kısa vadeli sermaye hareketleri; hisse senetleri, hükümetin yurtiçi borç senetleri, bankalar ve diğer sektörlerin kısa vadeli kredileri ile bankalardaki mevduat kaleminin toplamından oluşmaktadır.

**Uzun vadeli sermaye hareketleri; bankalar ve diğer sektörlerin uzun vadeli net kredileri ile bankalar ve Hazine'nin yurtdışına ihraç ettikleri tahvilleri kapsamaktadır.

28. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde TCMB rezervlerinin 10,2 milyar ABD doları artış göstermesinde, bankaların Merkez Bankası nezdinde tuttıkları mevduatlardaki artış ile Hazine'nin Eylül ayındaki kira sertifikası ihracı etkili olmuştur. Bu dönemde, bankaların yabancı para varlıklarının da

2,2 milyar ABD doları azalması sonucunda, toplam uluslararası rezervler 8,0 milyar ABD dolarlık bir artış göstermiştir.

Uluslararası Rezervler (yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

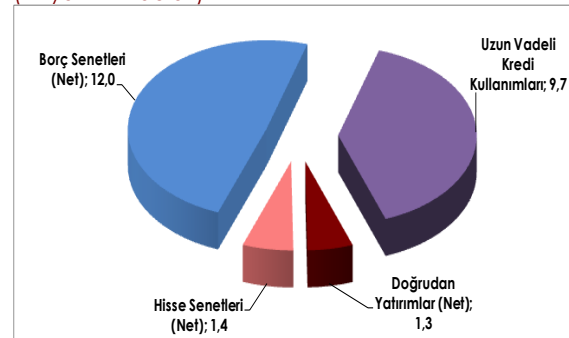

Kaynak: TCMB.

Not: (+) artış; (-) azalış

29. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre cari transferler hariç cari işlemler açığı 7,8 milyar ABD doları azalış göstermiş ve finansman ihtiyacı 17,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.⁵ Finansman kaynakları açısından incelendiğinde ise, özellikle hisse senedi ve borç senetleri (net DİBS alımları ile Hazine ve bankaların yurt dışı tahvil ihraçları) kaynaklı girişlerin yanı sıra diğer sektörler ve bankaların uzun vadeli kredi kullanımlarının ile DYY önemli yer tutmaktadır.

Seçilmiş Finansman Kaynakları Kalemleri* (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

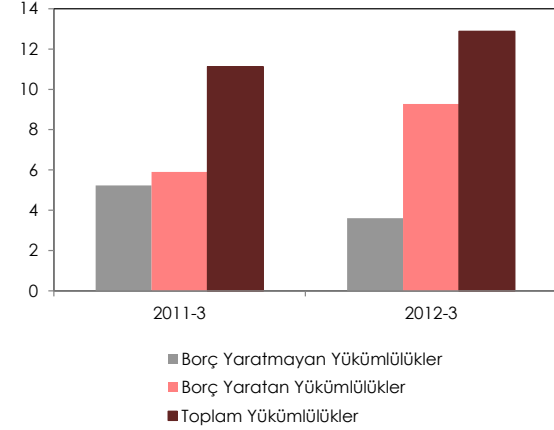
*2012 yılı üçüncü çeyreği gerçekleştirmelerini göstermektedir.

30. Finansman kaynaklarındaki gelişmelere paralel olarak, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde borç yaratan finansman kaynakları 9,3 milyar ABD doları,

⁵ Bakınız Ek Tablolar, "Dış Finansman İhtiyacı ve Finansman Kaynakları".

borç yaratmayan finansman kaynakları ise 3,6 milyar ABD doları artmıştır. 2011 yılının aynı çeyreğinde ise söz konusu kaynaklar sırasıyla 5,9 ve 5,2 milyar ABD doları artış göstermiştir.⁶

Finans Hesapları Altında Dış Borç Yaratıcı ve Yaratmayan Yükümlülükler (milyar ABD doları)

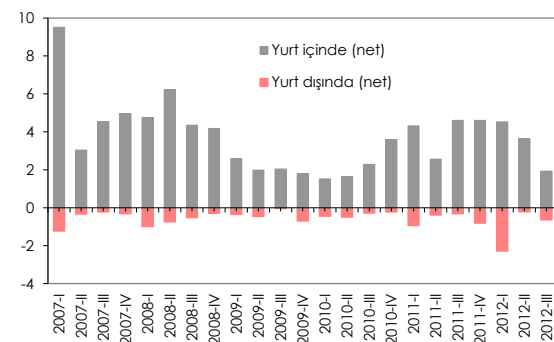

Kaynak: TCMB.

2.1 Doğrudan Yatırımlar

31. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde yurt içine yapılan doğrudan yatırımların 1,9 milyar ABD doları ve yurt dışına yapılan doğrudan yatırımların ise 0,6 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmesi sonucunda, net doğrudan yatırımlar, 2011 yılının aynı çeyreğine göre yüzde 69,9 azalarak 1,3 milyar ABD doları olmuştur.

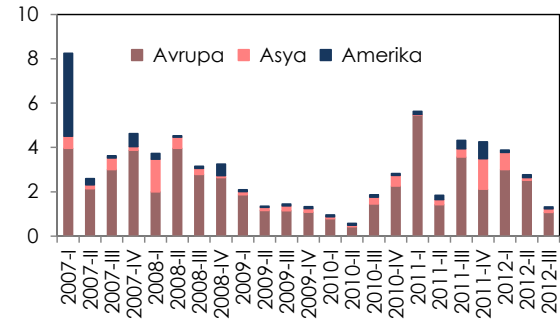
Doğrudan Yatırımlar (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

32. Yurt içine yapılan doğrudan yatırımlarlarda ana yatırımcının Avrupa ülkeleri olduğu gözlenmektedir. Bu eğilim 2012 yılının üçüncü çeyreğinde de devam etmiş ve toplamdaki payı yüzde 80,9 olarak gerçekleşmiştir.

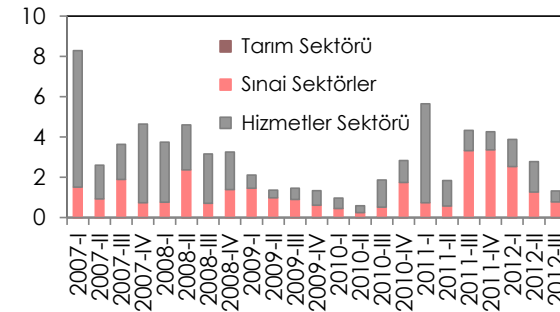
Türkiye'deki Doğrudan Yatırımlar - Coğrafi Dağılım (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

33. Yurt dışı yerleşiklerin Türkiye'deki doğrudan yatırımlarının sektörel dağılımı incelendiğinde, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde hizmetler sektörü ana grubuna 0,5 milyar ABD doları, sınai sektörlere ise 0,8 milyar ABD doları düzeyinde yatırım yapıldığı görülmektedir.

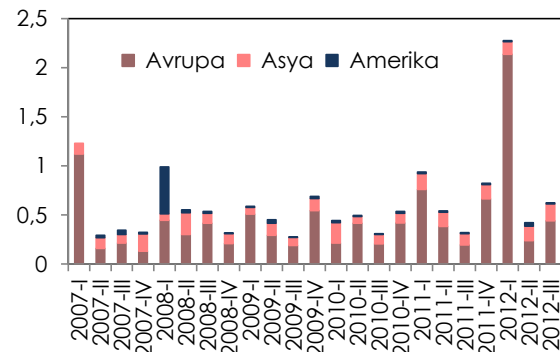
Türkiye'deki Doğrudan Yatırımlar - Sektörel Dağılım (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

34. "Doğrudan Yatırımlar/Yurt Dışında/Çıkış" kaleminin ülke dağılımı incelendiğinde, en çok yatırımın yapıldığı Avrupa ülkelerinin payı 2011 yılında yüzde 75,2 seviyesinde iken, 2012 yılı üçüncü çeyreğinde yüzde 68,1 olarak gerçekleşmiştir.

Yurt Dışındaki Doğrudan Yatırımlar - Coğrafi Dağılım (milyar ABD doları)

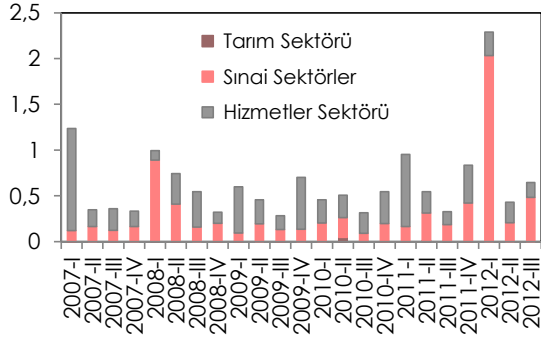

Kaynak: TCMB.

⁶ Bakınız Ek Tablolar, "Ödemeler Dengesi Borç Yaratıcı ve Borç Yaratmayan Akımlar".

35. 2012 yılının ikinci çeyreğinde, yurt içi yerleşik kişilerce yurt dışında yapılan 0,6 milyar ABD doları tutarındaki yatırımların yüzde 75,0'inin sinai sektörler ve yüzde 25,0'inin de hizmetler sektörüne yapıldığı gözlenmiştir.

Yurt Dışındaki Doğrudan Yatırımlar - Sektörel Dağılım (milyar ABD doları)

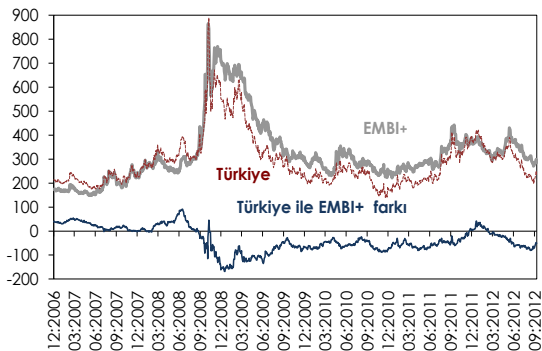

Kaynak: TCMB.

2.2 Portföy Yatırımları

36. Euro bölgesinde devam eden finansal kriz ve küresel büyümedeki yavaşlama eğilimi ile birlikte Merkez Bankaları'nın uyguladığı parasal genişleme politikaları ve piyasada yaşanan likidite bolluğu, yılın üçüncü çeyreğinde küresel risk iştahının artmasına neden olmuştur. Artan risk iştahına paralel olarak olumlu gelen makroekonomik verilerin de etkisiyle Türkiye'de İMKB ve DİBS piyasasında yurtdışı yerleşiklerce yapılan yoğun alımlarla birlikte Türkiye'nin risk priminde iyileşme gözlenmiştir. Bu dönemde Türkiye'nin risk primi, Gelişen Piyasalar Tahvil Endeksi (EMBI+) ortalama risk priminin altında kalmış ve söz konusu iki risk primi arasındaki farkın Türkiye lehine açıldığı görülmüştür.

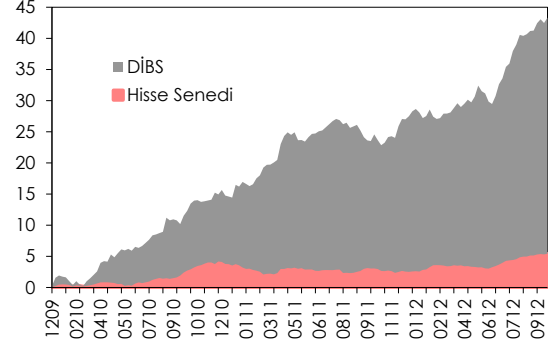
İkincil Piyasa Getiri Farkları ve Türkiye'nin Görel Durumu (baz puan)

Kaynak: JP Morgan.

37. Temmuz ayındaki yüksek alımların etkisiyle DİBS kaynaklı net girişler, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde büyük bir zıplama kaydederek 8,3 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Hisse senedi piyasasında ise yurtdışı yerleşiklerce yapılan net alımlarla üçüncü çeyrekte 1,4 milyar ABD doları değerinde net giriş kaydedilmiştir.

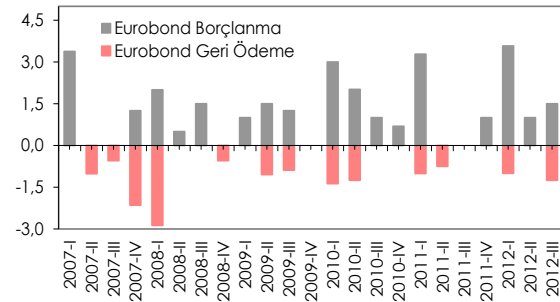
Yabancıların Menkul Kıymet Alımı (kümülatif, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

38. Hazine, Eylül ayında yurt dışında gerçekleştirdiği 1,5 milyar ABD doları tutarındaki kira sertifikası ihracı ve Temmuz ayında gerçekleştirdiği 1 milyar avro tutarındaki tahvil geri ödemesi ile birlikte yılın üçüncü çeyreğinde net bazda 250 milyon ABD doları borçlanmıştır.

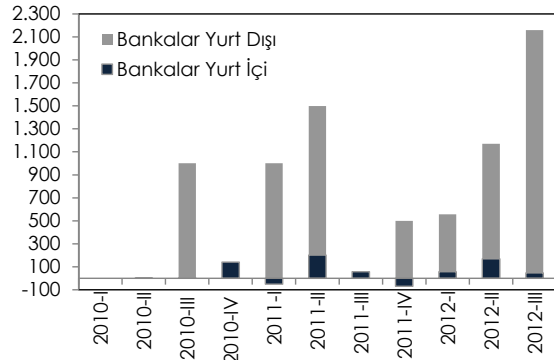
Genel Hükümet'in Yurt Dışında Tahvil İhracı (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

39. Bankalar, yurt dışında tahvil ihracı yoluyla yılın üçüncü çeyreğinde 2,1 milyar ABD doları borçlanırken, diğer sektörler bu dönemde yurt dışında tahvil ihracında bulunmamışlardır. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde bankalar ve diğer sektörlerin yurt içinde ihraç ettiği borç senetleriyle ilgili olarak, yurt dışı yerleşikler sırasıyla yaklaşık 46 milyon ABD doları ve 5 milyon ABD doları değerinde net alım gerçekleştirmişlerdir.

Bankaların Borçlanma Senetleri (milyon ABD doları)

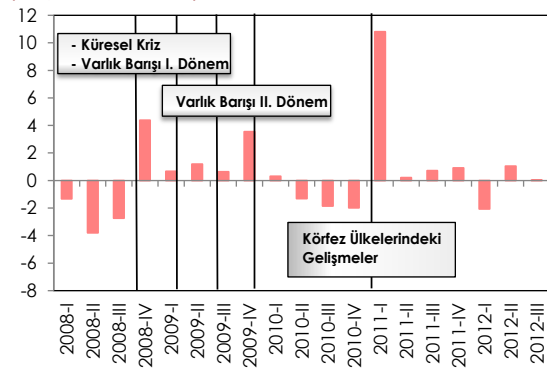

Kaynak: TCMB.

2.3 Krediler ve Mevduat

40. 2012 yılı ikinci çeyreği için kesinleşen BIS verilerinin dahil edilmesiyle diğer sektörlerin yurt dışındaki mevduatı bu yılın ilk yarısında yaklaşık 1,0 milyar ABD doları artarken, üçüncü çeyrek için gösterge niteliğindeki veriler yaklaşık 30 milyon ABD dolarlık bir azalışa işaret etmektedir.⁷

Diğer Sektörlerin Yurt Dışı Mevduatı (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

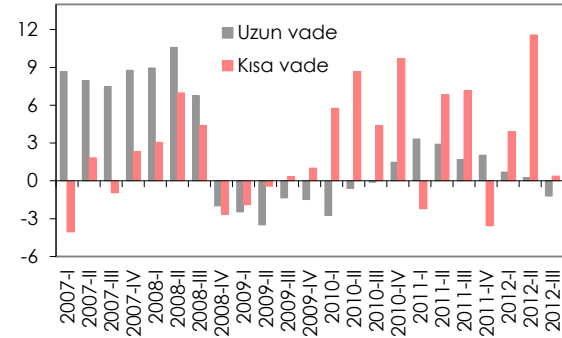
(+): Yurtdışı mevduat azalışı, (-): Yurtdışı mevduat artışı

41. IMF kredileri ile banka ve diğer sektörlerin efektif ve mevduatları hariç diğer yatırımlar hesabı incelendiğinde, uzun vadeli hareketlerde, 2011 yılının ikinci yarısından itibaren azalma eğilimi gösteren

⁷ Diğer sektörlerin yurt dışı bankalardaki (yurt içi bankaların yurt dışı şubeleri dahil) mevduat değişimlerini gösteren "Finans Hesapları / Diğer Yatırımlar / Varlıklar / Efektif ve Mevduat / Diğer Sektörler" kaleminin veri kaynağı Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements, BIS)'nin yayımladığı yerel bankacılık istatistikleri olup, BIS bu verileri 3 aylık bazda ve yaklaşık dört aylık bir gecikme ile açıklamaktadır. 2011 yılı verilerinden başlamak üzere, BIS verisi açıklanincaya kadar, bankaların yurt dışı şubelerine ait veriler gösterge niteliğinde kullanılmaya başlanmıştır.

net girişlerin, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde 1,2 milyar ABD doları çıkış kaydettiği gözlenmiştir. Aynı dönemde 0,4 milyar ABD doları net giriş kaydeden kısa vadeli hareketlerde ise girişlerde belirgin bir düşüş göze çarpmaktadır.

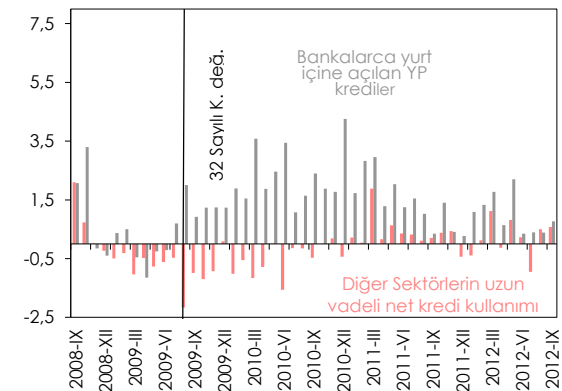
Diğer Yatırımlar Hesabı (milyar ABD doları, net)

Kaynak: TCMB.

42. Uluslararası kredi piyasalarında yaşanan daralmayla beraber 2009 ve 2010 yılında net kredi geri ödeyicisi olan diğer sektörler, yurt dışından sağlamış olduğu hem uzun hem de kısa vadeli kredilerde ortaya çıkan belirgin artışın neticesinde, yılın ilk üç çeyreğinde net kredi kullanıcısı durumuna gelmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde diğer sektörler, uzun vadeli kredilerde 0,1 milyar ABD doları, kısa vadeli kredilerde de 0,6 milyar ABD doları net kullanım gerçekleştirmişlerdir.

Diğer Sektörlerin Uzun Vadeli Net Kredi Kullanımı ve Bankalarca Yurt İçine Açılan YP Kredileri (milyar ABD doları)

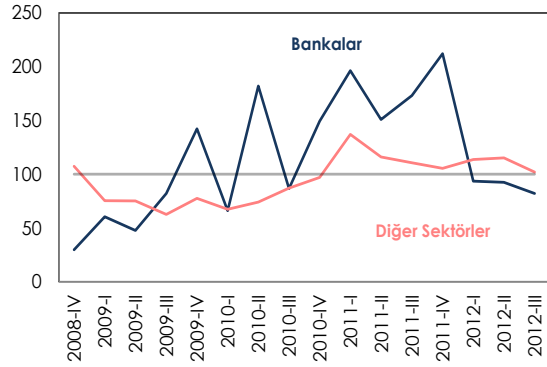

Kaynak: TCMB.

43. Bankalar, uzun vadeli kredilerde 2012 yılının ilk üç çeyreğinde net geri ödeyici olmuşlardır. Böylece bankaların uzun vadeli borç çevirme oranı, yılın üçüncü çeyreğinde azalarak yüzde 82,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu orandaki düşüşün,

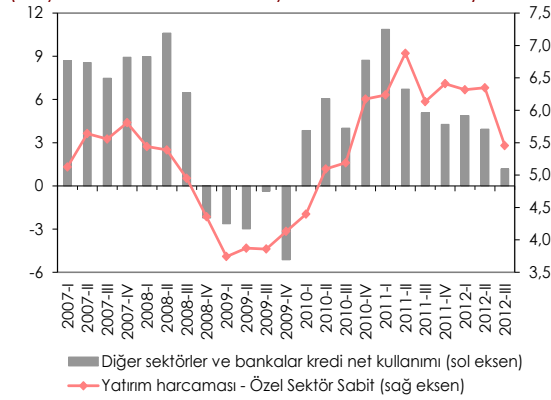
bankaların yurt dışı finansman bulma zorluğundan değil, yurt içi kredi artışındaki yavaşlamadan ve bankaların yurt dışı tahvil ihraçlarındaki artıştan kaynaklandığı düşünülmektedir. Söz konusu oran, bankaların yurt dışı tahvil ihraçları da eklenerek hesaplandığında yüzde 157,7'ye yükselmektedir. Bu çeyrekte diğer sektörlerin borç çevirme oranı ise yüzde 101,9'a gerilemiştir.

Bankalar ve Diğer Sektörlerin Uzun Vadeli Dış Borç Çevirme Oranı (yüzde)

Kaynak: TCMB.

Uzun Vadeli Net Kredi Kullanımı* ve Diğer Sektörlerin Yatırım Harcamaları (milyar TL, 1998=100, 32 sayılı Karar etkisi dahil)

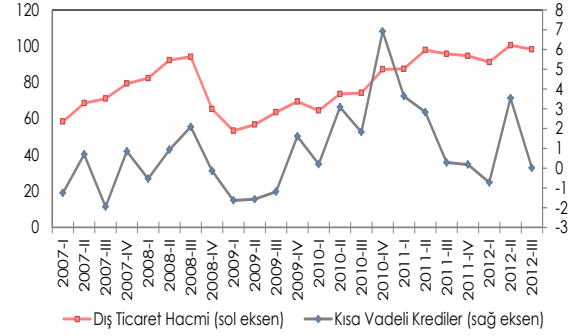

Kaynak: TCMB.

* Bankaların yurt içine açtıkları yabancı para cinsinden krediler dahildir.

44. Dış ticaret hacmindeki azalışa paralel olarak, bankaların yurt dışından sağladığı kısa vadeli net kredi kullanımları, yılın üçüncü çeyreğinde düşüşe geçerek sifira yaklaşmıştır.

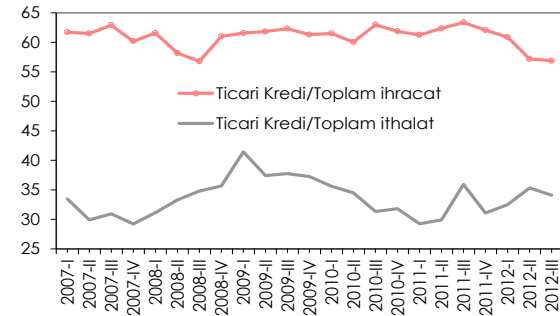
Bankaların Yurt Dışından Sağladığı Kısa Vadeli Krediler (net, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

45. 2012 yılının üçüncü çeyreğinde ticari kredilerin ihracat içindeki payı, 2009 yılından beri en düşük seviyesine gerilemişken, ithalat içindeki payı da bir önceki döneme ve 2011 yılının aynı dönemine göre düşüş göstermiştir.

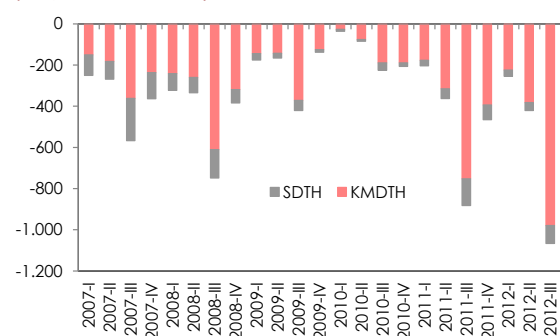
Ticari Kredilerin İthalat ve İhracata Oranı (yüzde)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

46. Yurt dışında çalışan işçilerin Merkez Bankası nezdinde açtıkları uzun vadeli kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları (KMDTH) ile süper döviz hesaplarına (SDTH) uygulanan faiz oranlarının son olarak 2010 Ekim ayında düşürülmesinin de etkisiyle bu hesaplarda gözlenen çıkış, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde de hızlanarak devam etmiştir (Kutu 2).

KMDTH ve Süper Döviz Hesapları (milyon ABD doları)

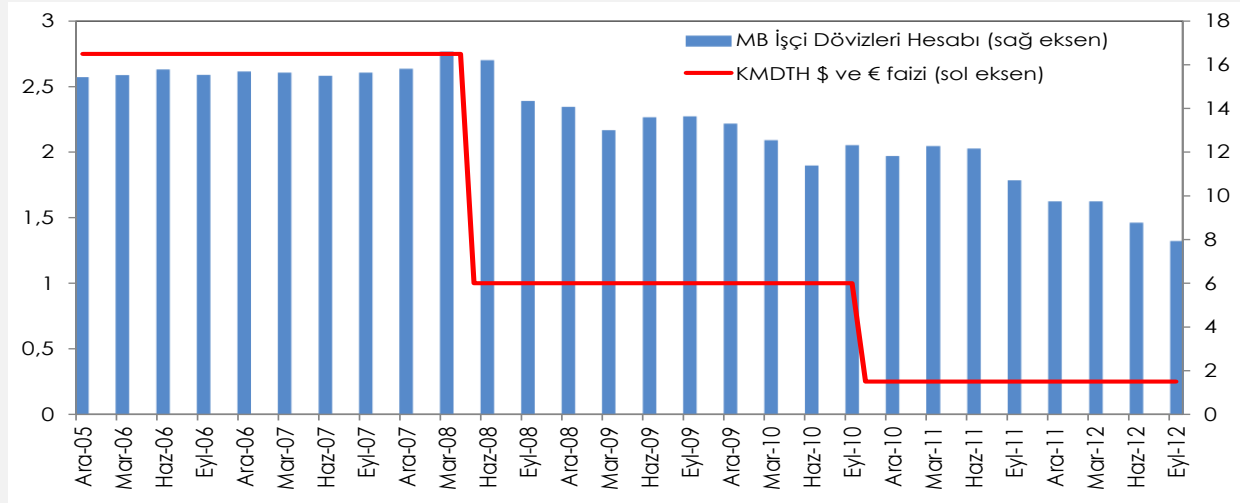
Kaynak: TCMB.

Kutu 2

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat (KMDTH) ve Süper Döviz Hesabı (SDH) Hareketleri ile Net Hata ve Noksan

Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın Merkez Bankası nezdindeki döviz hesaplarında, bu hesaplara verilen görece yüksek faizdeki azalışa paralel olarak, son dönemlerde dikkat çekici bir azalış yaşanmaktadır. Son beş yıla bakıldığında, Merkez Bankası nezdindeki işçi dövizli hesapları Mart 2007 itibarıyla 15,6 milyar ABD doları tutarında iken Eylül 2012'de 7,9 milyar ABD dolarına gerilemiş, aynı dönemde 2 yıllık Amerikan doları ve Avro cinsinden hesaplara uygulanan faiz oranı da yüzde 2,75'ten yüzde 0,25'e gerilemiştir.

Merkez Bankası'nda Tutulan İşçi Dövizli Hesapları (milyar ABD doları) ve Hesaplara Uygulanan Faiz Oranları (yüzde)

Kaynak: TCMB

Ödemeler dengesi istatistiklerinde "Finans Hesapları / Diğer Yatırımlar / Yükümlülükler / Efektif ve Mevduat / Merkez Bankası" kalemi altında takip edilen bu hesaplardan çözülen dövizin tasarruf sahiplerince nasıl kullanıldığı söz konusu istatistiklerin derlenmesinde ve "Net Hata Noksan" kaleminin değerlendirilmesinde göz önüne alınması gereken önemli bir konudur.⁸ Bu nedenle, TCMB İşçi Dövizleri Genel Müdürlüğü tarafından tasarruf sahipleri nezdinde bir anket düzenlenmeye başlanmıştır. Bu kutuda söz konusu anketin sonuçlarının Ödemeler Dengesi metodolojisi çerçevesinde değerlendirilerek "Net Hata Noksan" kalemi üzerindeki etkileri ele alınmaktadır.

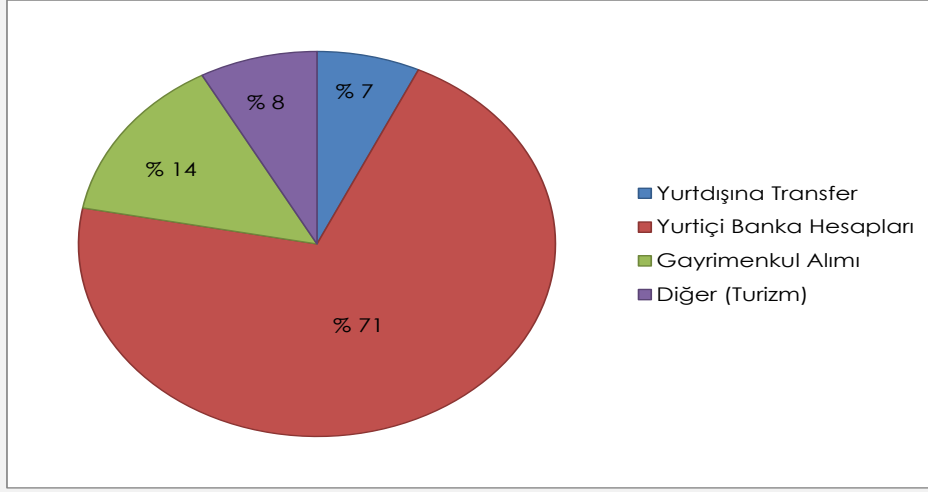
"Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Ve Süper Döviz Hesabından Para Çeken Yatırımcılara Yönelik Anket" (Anket), Mart 2012'den itibaren Merkez Bankası şubelerinde, mevduatlarından para çeken mudilerle yüz yüze yapılmaya başlanmıştır. Sonuçları her ay İstatistik Genel Müdürlüğü'ne gönderilen anket, Ödemeler Dengesi metodolojisi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anket, söz konusu hesaplardan yapılan çekilişlerin, ortalama olarak yaklaşık yüzde 7'sinin

⁸ Net Hata Noksan kalemini etkileyen unsurların analizi için bakınız: "TCMB Ödemeler Dengesi Raporu", 2011-II, Kutu 3: Yurt İçi Yerleşiklerce Net Efektif Karşılığı Açılan Mevduatlar Kapsamında Net Hata ve Noksan Kaleminin Analizi, Sayfa 22 ve "TCMB Ödemeler Dengesi Raporu", 2012-I, Kutu 2: Türkiye'de Yerleşik Kişilerin Yurt Dışındaki Mevduatları ve Net Hata Noksan, Sayfa 19.

yurt dışına transfer edildiği, yüzde 71'i ile yurt içi bankalarda döviz tevdiat hesabı açıldığı, yüzde 14'ü ile gayrimenkul alındığı ve yüzde 8'inin ise Türkiye'de harcandığını göstermektedir.

Döviz Hesaplarından Çekilen Mevduatın Kullanımı (yüzde dağılımı)

Kaynak: TÜİK

Bu oranlardan hareketle, 100 birimlik bir çekiliş için ödemeler dengesine istatistiklerine aşağıdaki kayıtlar yapılmalıdır. Buna göre, KMDTH ve SDH'den çekilen 100 birim Merkez Bankası'nın döviz rezervlerini azaltırken, Merkez Bankası'nın yurt dışı yerleşiklere karşı olan yükümlülüklerini de aynı miktarda azaltmaktadır (1). Yurt içinde harcanan 8 birimlik miktar ise, turizm geliri olarak (2), gayrimenkul olarak harcanan 14 birimlik tutar ise Doğrudan Yatırımlar kalemi altına kaydedilecektir (3). Çekilen 100 birimin 71 birimi yurt içinde yerleşik bankalara yatırıldığında, bankaların döviz mevduatları ve yurt dışı yerleşik kişilere karşı mevduat yükümlülükleri artmaktadır (4).

Cari İşlemler Hesabı		
Hizmetler Dengesi		
Turizm	8	(2)
Finans Hesapları		
Doğrudan Yatırımlar		
Yurt içinde		
Gayrimenkul	14	(3)
Diğer Yatırımlar		
Varlıklar		
Efektif ve Mevduat		
Bankalar	-93	(1,2,3,4)
Yükümlülükler		
Mevduatlar		
Merkez Bankası	-100	(1)
Uzun Vade		
Bankalar		
Yurt dışı Kişiler	71	(4)
Rezerv Varlıklar		
Resmi Rezervler		
Döviz Varlıkları	100	(1)
Net Hata Noksan	0	

Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat ve Süper Döviz Hesabından Para Çeken Yatırımcılara Yönelik Anket sonuçları, Ödemeler Dengesi İstatistiklerinin derlenmesinde kullanılan veri kaynakları göz önüne alınarak aşağıdaki gibi değerlendirilmektedir.

- **K**MDTH ve SDH'den yapılan çekilişler için veri kaynağı Merkez Bankası Döviz Raporlamasıdır. Dolayısıyla (1) numaralı kayıtlar ile yapılan işlemler Net Hata Noksan kalemi oluşturmayacaktır.
- **T**ürkiye'ye giriş ve çıkış yapan ziyaretçilere uygulanan Turizm anketi, hem yurt içinde yerleşik kişilere ve hem de yurt dışında çalışan vatandaşlarımız da dâhil olmak üzere yurt dışında yerleşik kişilere yönelik olarak yapılmaktadır. Bu anket, turizm geliri olarak kaydedilen (2) numaralı işlemi kapsamaktadır. Ayrıca, anket, yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın Türkiye'deyken burada yerleşik ailelerine yaptığı bağış verisini de derlemekte ve bu rakam Aylık Döviz Vaziyeti ile bankalarca raporlanan tutarla birlikte işçi gelirleri olarak ayrıca kaydedilmektedir. Dolayısı ile Turizm anketinin tahmin ettiği ölçüde Net Hata Noksan kalemine yol açmayacağı düşünülmektedir.
- “Finans Hesapları / Doğrudan Yatırımlar / Yurt içinde / Gayrimenkul” kalemine (3) numaralı işlem ile kaydedilen yurt dışında yerleşik kişilerin Türkiye'de alım satımını yaptıkları gayrimenkul bedellerinin veri kaynağı, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün, alım satımı yapılan gayrimenkullerin ülke ayırımında sayılarına ilişkin kayıtları ile TÜİK tarafından gerçekleştirilen “Çıkış Yapan Ziyaretçiler Anketi” çerçevesinde hesaplanan birim fiyatlardır. Söz konusu veri kaynakları yurt dışında yerleşik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için de ayrıca rakam ürettiği için yine Net Hata Noksan kaleminde bir kayda neden olmayacağı varsayılmaktadır.
- **Ö**demeler Dengesi İstatistiklerinin temel veri kaynaklarından olan ve yurt içinde yerleşik bankalarca raporlanan Aylık Döviz Vaziyeti ile ikametgâh adresi Türkiye olmayan kişilerin açtığı hesaplar ile ilgili tüm dövizli işlemler Türkiye'de yerleşik bankalar tarafından raporlanmaktadır. Yurt dışında yerleşik kişilerin açtığı Türk Lirası hesaplar için ise veri kaynağı banka mizanlarıdır. Dolayısı ile (4) numaralı kayıta gösterilen işlemler de ödemeler dengesine çift taraflı olarak kaydedilmesi ve Net Hata Noksana sebep vermemesi beklenmektedir. Bununla beraber:
 - a. Yurt dışında yerleşik vatandaşlarımızın, özellikle geçmiş yıllarda, T.C. kimliklerini ve Türkiye'de bir ikamet adresi beyan ederek açtırdıkları döviz mevduatlarının, bu nedenle yurt içi yerleşik olarak raporlanabildiği çeşitli çalışmalar sonucu belirlenmiştir.
 - b. Bu vatandaşlarımızın hesaplarını yurt içinde yerleşik yakınları adına açtırabildikleri de bilinmektedir.

Yurt dışında yerleşik vatandaşlarımızın mevduatları yurtiçi yerleşik kişilerin mevduatı olarak raporlandığında, yurt içi bankaların efektif ve muhabir mevcutlarındaki artışın kaynağını açıklayacak karşı kayıt yapılamadığı için söz konusu tutar doğrudan “Net Hata Noksan”

kalemine yansıtacaktır. Yurt içinde yerleşik yakınlar adına açılan hesaplar da aynı sonuca neden olacaktır.⁹

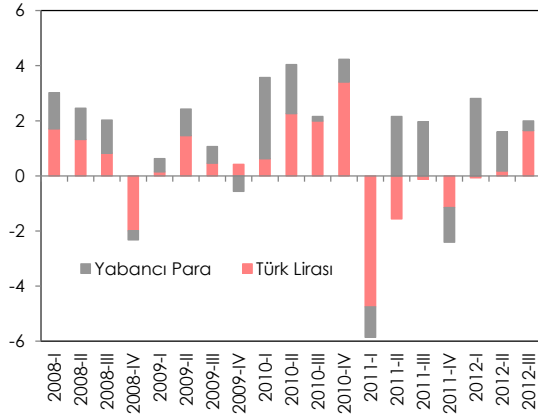
Sonuç olarak, Merkez Bankası nezdinde tutulan işçi dövizli hesaplarının azaltılmasına yönelik uygulanan düşük faiz politikası sonucunda çekilen bu hesapların önemli oranının yurt içinde değerlendirildiği görülmektedir. Ödemeler dengesi verileri kayıt yönünden incelendiğinde, Merkez Bankası'ndan çekilen işçi dövizli mevduatlarının yurt içi bankalarda değerlendirilen kısmı, söz konusu hesapların yurt içi bankalarca yurt içi yerleşik olarak raporlanması oranında Net Hata Noksan kalemini artırıcı yönde etki ettiği değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, bu etkinin bankalarca adres kayıt sisteminin uygulanmadığı 2012 yılı öncesi için daha önemli olduğu düşünülmektedir.

⁹ Bakanlar Kurulu'nun "Adres Kayıt Sistemi Yönetmeliği ile Bazı Yönetmeliklerde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" in yürürlüğe konulması kararına ilişkin Yönetmelik, Resmi Gazete'nin 30 Aralık 2011 tarih 28158 sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve bu yönetmelikle Kimlik Paylaşımı Sistemi çerçevesinde adres bilgisine erişebilen kurumlarca ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde faaliyette bulunan bankalarca kişilerden ayrıca yerleşim yeri ve diğer adres belgesi veya yerleşim yeri ve adres bilgilerine ilişkin başkaca belge istenemeyeceği ifade edilmiştir. Dolayısı ile tasarruf sahiplerinin adres bilgilerinin Adres Kayıt Sistemi'nden alınmaya başlandığı tarihten itibaren, yukarıdaki (a) maddesinde ifade edilen hatalı raporlamanın giderileceği düşünülmektedir. Ancak, gerek bu tarihten önce açılmış hesaplar için gerekse (b) maddesinde ifade edilen yurt içinde yerleşik diğer kişiler adına açılan hesaplar için sorun sürmeye devam edecektir.

47. Yurt dışı yerleşik kişi ve bankaların yurt içi bankalardaki mevduatı, 2012 yılının ilk iki çeyreğinde olduğu gibi üçüncü çeyreğinde de belirgin bir artış göstermiş ve 0,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu artışta yurt dışında yerleşik kişilerin mevduatlarının 1,4 milyar ABD doları azalmasına rağmen yurt dışında yerleşik bankaların yabancı para ve TL cinsinden mevduatlarının 2,0 milyar ABD doları artması etkili olmuştur.

Yurt Dışında Yerleşik Bankaların Yurt İçinde Yerleşik Bankalardaki Mevduatı - YP ve TL Dağılımı

(milyar ABD doları)

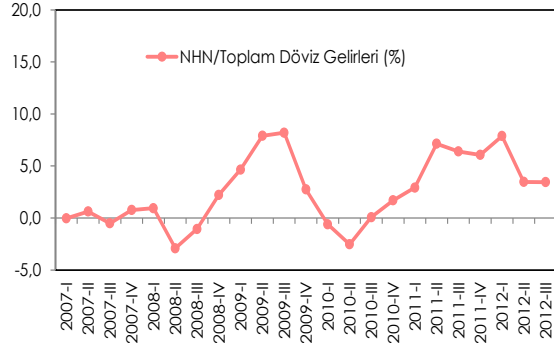

Kaynak: TCMB.

48. Net Hata Noksan kaleminin ödemeler dengesi tablosundaki toplam mal ihracatı, hizmetler dengesi/gelir, gelir dengesi/gelir ve cari transferler toplamı olarak hesaplanan toplam döviz gelirlerine oranı, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre sabit kalarak yüzde 3,5 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Net Hata Noksan (NHN) ve Toplam Döviz Gelirleri

(yıllıklandırılmış, yüzde)

Kaynak: TCMB.

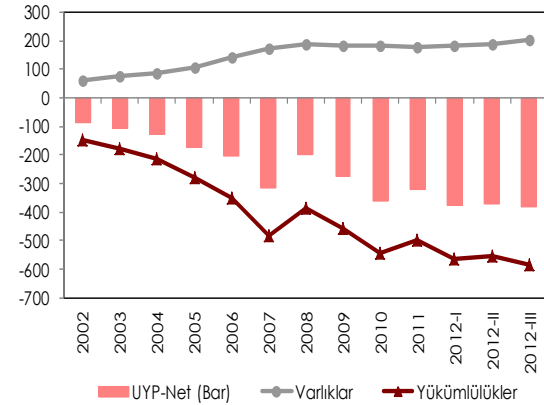

III. Uluslararası Yatırım Pozisyonu

49. Türkiye'deki yerleşiklerin yurt dışı yerleşiklerden olan finansal alacakları ve rezerv varlıkları ile yurt dışı yerleşiklere olan finansal yükümlülüklerinin belli bir tarihteki stok değerini gösteren Uluslararası Yatırım Pozisyonu (UYP)'na göre, 2012 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla Türkiye'nin yurt dışı varlıkları 201,5 milyar ABD doları, yükümlülükleri ise 584,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

50. 2012 yılı ikinci çeyreğinde -369,7 milyar ABD doları olan ve Türkiye'nin yurt dışı varlıkları ile yurt dışına olan yükümlülüklerinin farkı olarak tanımlanan net UYP, üçüncü çeyrek sonunda -383,1 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Net UYP'nin 13,4 milyar ABD dolarlık azalışında, varlıklar 16,3 milyar ABD doları artarken yükümlülüklerin 29,7 milyar ABD doları artması belirleyici olmuştur.

Uluslararası Yatırım Pozisyonu-UYP (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

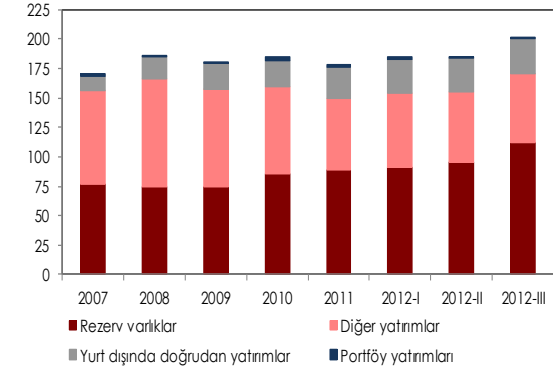
51. 2012 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla ikinci çeyrek sonuna göre Türk Lirasının ABD doları karşısında nominal olarak yüzde 1,8 değer kazanması, İMKB endeksinin yüzde 6,2 artması ve ödemeler dengesi kaynaklı net 2,7 milyar ABD dolarlık hisse senedi alışları neticesinde, hisse senedi yükümlülükleri 57,1 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

52. Yurt içinde doğrudan yatırım stoku, ödemeler dengesi kaynaklı 10,1 milyar ABD dolarlık giriş neticesinde dönem sonunda 170,7 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

3.1 Varlıklar

53. 2012 yılı üçüncü çeyreğinde rezerv varlıklar ile yurt dışındaki doğrudan yatırımlarda gözlenen artışlar sonucunda varlık stoku ikinci çeyrek sonuna göre 16,3 milyar ABD doları artış göstermiştir. Bu dönemde 201,5 milyar ABD dolarlık varlık stokunun kompozisyonu önceki çeyrek sonuna göre fazla değişmemiş ve yüzde 56'sını rezerv varlıklar, yüzde 28'ini diğer yatırımlar, yüzde 15'ini yurt dışında doğrudan yatırımlar ve yüzde 1'ini ise portföy yatırımları oluşturmuştur.

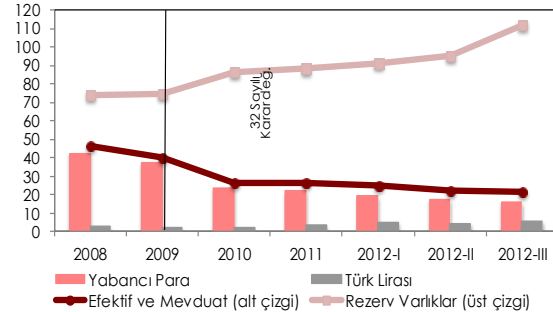
Varlıkların Kompozisyonu (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

54. Diğer yatırımların alt kalemlerinden bankaların efektif ve mevduatları, yabancı para varlıklardaki 2012 yılı ikinci çeyrek sonuna göre 732 milyon ABD doları azalışın etkisiyle 21,8 milyar ABD dolarına düşmüştür. Diğer sektörlerin yurt dışındaki varlıkları ise 2012 yılı üçüncü çeyreğinde önemli bir değişiklik göstermemiş ve 19,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

Rezerv Varlıklar ve Yurt İçi Bankaların Yurt Dışındaki Efektif ve Mevduatının Yabancı ve Türk Lirası Kompozisyonu (milyar ABD doları)

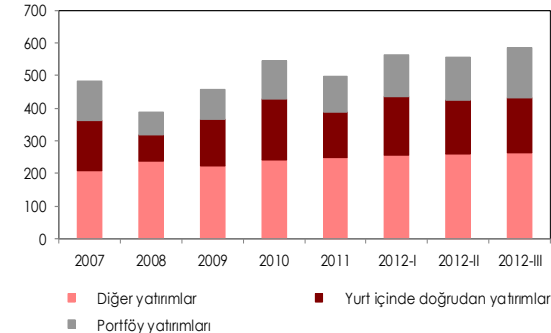

Kaynak: TCMB.

3.2 Yükümlülükler

55. 2012 yılı üçüncü çeyreğinde yükümlülük kalemleri ikinci çeyrek sonuna göre 29,7 milyar ABD doları artmıştır. Doğrudan yatırımlar 7,9 milyar ABD doları, portföy yatırımları 20,2 milyar ABD doları, diğer yatırımlar ise 1,6 milyar ABD doları artış göstermiştir. Dönem sonu itibarıyla, 584,6 milyar ABD dolarlık yükümlülük stokunun yüzde 37'sini diğer yatırımların alt kalemleri olan ticari ve diğer krediler, yüzde 29'unu yurt içinde doğrudan yatırımlar, yüzde 26'sını portföy yatırımları ve yüzde 8'ini ise diğer yatırımların alt kalemi olan mevduat oluşturmuştur.

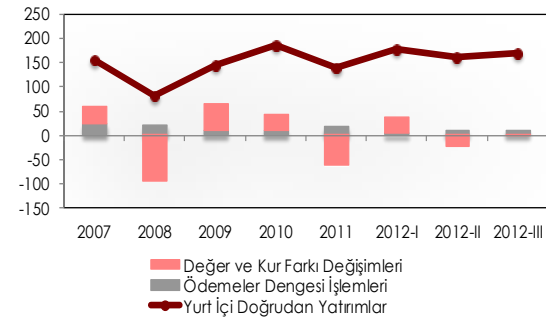
Yükümlülüklerin Kompozisyonu (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB

56. 2012 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla yurt içinde doğrudan yatırım stoku, ikinci çeyrek sonuna göre yüzde 4,9 oranında ve 7,9 milyar ABD doları artış ile 170,7 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Söz konusu artışta, net yurt içi doğrudan yatırımların ödemeler dengesi kaynaklı olarak 10,1 milyar ABD doları giriş göstermesi, İMKB Ulusal 100 endeksinin yüzde 6,2 artması ve Türk Lirasının ABD doları karşısında nominal olarak yüzde 1,8 değer kazanmasının etkili olduğu anlaşılmaktadır.

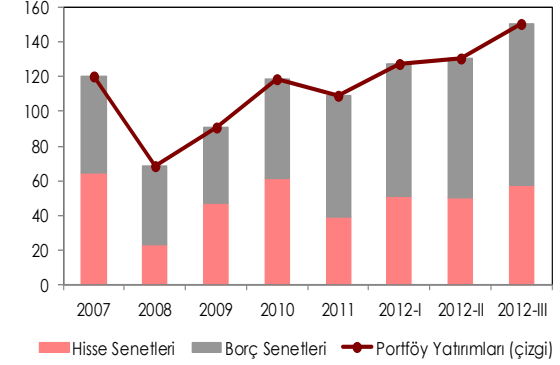
Yurt İçinde Doğrudan Yatırımların Değişim Kaynakları (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

57. Portföy yatırımları stokunun yüzde 37,8'ini oluşturan yurt dışı yerleşiklerin hisse senedi stoku 2012 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla bir önceki çeyrek sonuna göre yüzde 13,3'lük artışla 57,1 milyar ABD doları olmuştur. Portföy yatırımları stokunun yüzde 62,2'sini oluşturan borç senetleri incelendiğinde ise, yurt dışı yerleşiklerin mülkiyetindeki Hazine'nin yurt dışında ihraç ettiği tahvil stoku (yurt içi yerleşiklerce alınan tahvil stoku düşüldükten sonra) yüzde 4,2'lik artışla 30,3 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmişken, yurt dışı yerleşiklerin mülkiyetindeki DİBS stoku yüzde 22,1'lik artışla 55,5 milyar ABD doları olmuş, bu tutarın 8,7 milyar ABD dolarlık kısmı repo işlemlerinden kaynaklanmıştır.

Portföy Yatırımlarının Kompozisyonu (milyar ABD doları)

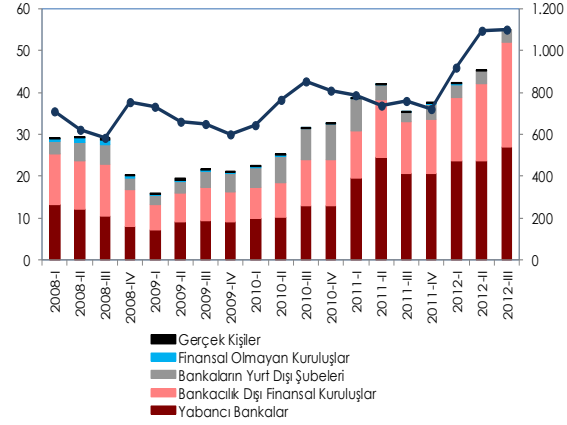

Kaynak: TCMB.

58. Yurt dışında yerleşiklerin mülkiyetindeki DİBS stokunun alacaklıya göre dağılımı incelendiğinde, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde ikinci çeyrek sonuna göre yurt içi bankaların yurt dışı şubelerinin mülkiyetindeki DİBS'ler değişmezken, yabancı bankaların mülkiyetindeki DİBS'ler 3 milyar ABD doları ve bankacılık dışı finansal kuruluşların mülkiyetindeki DİBS'ler 7 milyar ABD doları artış göstermiştir. Ayrıca, yurt dışında yerleşik kişilerin mülkiyetindeki DİBS'lerin vadeye kalan ortalama gün sayısı, 2012 yılının üçüncü çeyreğinde ikinci çeyrek sonuna göre artış göstererek, 1.102 gün olarak gerçekleşmiştir.

Alacaklıya Göre Dağılım ve Vadeye Kalan Ortalama Gün Sayısı

(ağırlıklandırılmış piyasa değeri, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

59. 2012 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla, özel sektörün yurtdışından sağladığı uzun vadeli kredi borcu, bir önceki çeyreğe göre 2,1 milyar ABD doları artışla 128,7 milyar ABD doları, kısa vadeli kredi borcu ise yine bir önceki çeyreğe göre 1,1 milyar ABD doları artışla 31,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir (Kutu 3).

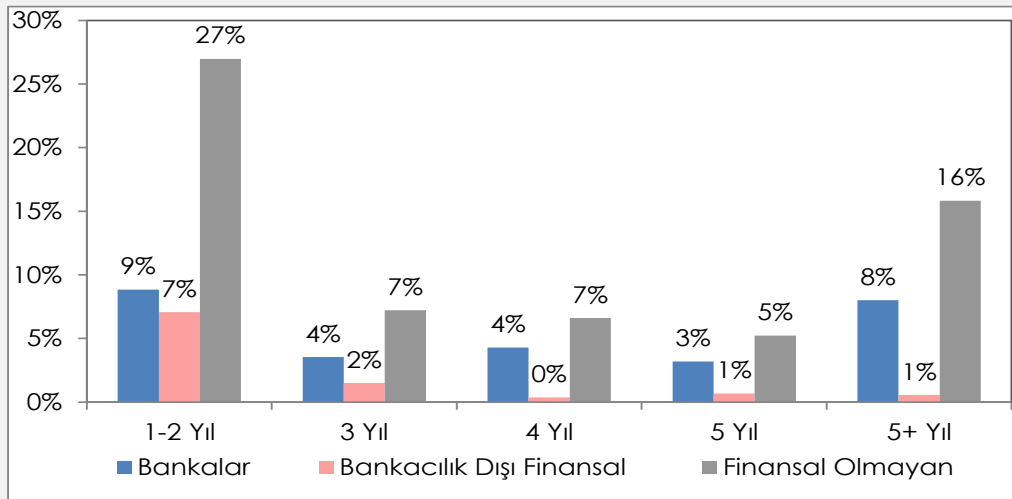
Kutu 3

Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kredi Borcu

28 Ağustos 2001 tarih, 24507 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar'da Değişiklik Yapılmasına Dair Karar ile 32 Sayılı Karar'ın 17. maddesinin (a) fıkrasında değişiklik yapılmış ve bu fıkranın ikinci ve üçüncü paragrafında sayılanlar dışındaki, Türkiye'de yerleşik kişilerce, yurt dışından temin edilen bir yıldan (365 gün) uzun vadeli kredilerin istatistiki takibi, 1 Ekim 2001 tarihinden itibaren T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından TCMB'ye devredilmiştir. Bu tarihten itibaren TCMB tarafından takip edilmekte olan özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli kredi borcu; kamu bankaları hariç özel bankalar, bankacılık dışı finansal kuruluşlar ile finansal olmayan kuruluşlar (Kamu İktisadi Teşebbüsleri hariç) ve gerçek kişilerin yurt dışından sağladığı uzun vadeli nakit krediler, yurt dışındaki tahvil ihraçları ile ithalatın finansman şekillerinden mal mukabili ve kabul kredili mal mukabili ödeme haricindeki diğer vadeli ödeme şekillerine göre oluşan vadesi bir yıldan (365 günden) uzun ticari kredileri içermektedir. Özel sektörün yurt dışından sağladığı kısa vadeli kredi borcu ise kamu bankaları hariç özel bankalar, bankacılık dışı finansal kuruluşlar ile finansal olmayan kuruluşlar (Kamu İktisadi Teşebbüsleri hariç) ve gerçek kişilerin yurt dışından sağladığı kısa vadeli nakit kredileri içermektedir. Söz konusu uzun ve kısa vadeli kredilerin borçlu ve alacaklı bilgileri, döviz cinsi, kullanım, anapara/faiz ödemeleri ve ödeme planları şeklindeki kredi ayrıntıları işlemlere aracılık eden bankalar tarafından TCMB'ye aylık olarak işlem bazında gönderilen bildirim formlarından derlenmektedir.

Eylül ayında 2011 yılı sonuna göre 2,3 milyar ABD doları artışla 128,7 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşen özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli kredi borcunun 35,0 milyar ABD doları bankalara, 13,4 milyar ABD doları bankacılık dışı finansal kuruluşlara ve 80,4 milyar ABD doları da finansal olmayan sektörlere aittir. Söz konusu borcun vade yapısı incelendiğinde, borcun yüzde 43,0'unun 1-2 yıl içinde ödenmesi gereken borçlardan oluştuğu ve en büyük payın da yüzde 27 ile finansal olmayan özel sektöre ait olduğu göze çarpmaktadır.

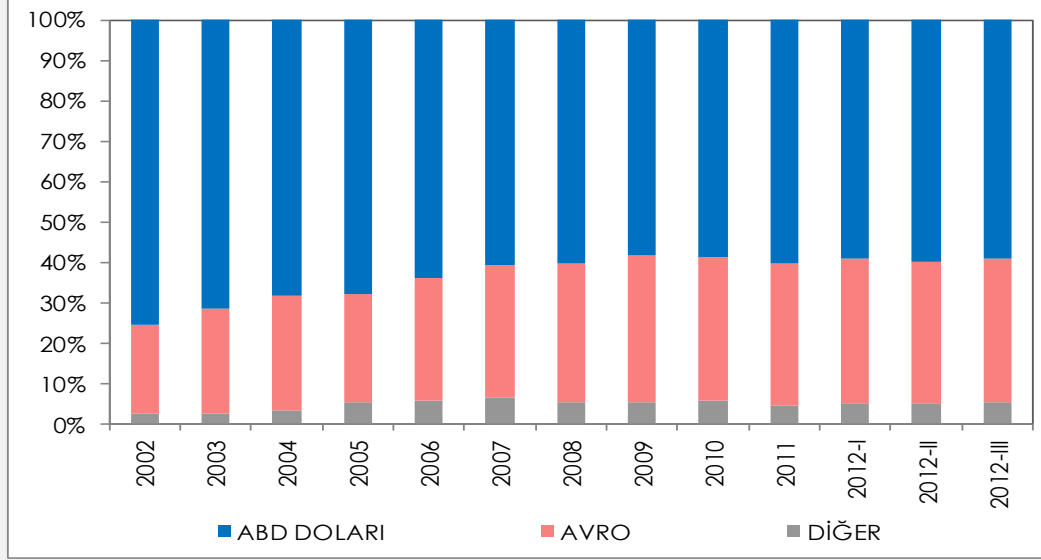
Grafik 1: Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Uzun Vadeli Kredi Borcunun Vade Yapısı
2012 3.Çeyrek (yüzde pay)

Kaynak: TCMB.

Özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli kredi borcunun ağırlıklı ABD doları ve avrodan oluştuğu görünmekle beraber 2002 yılından günümüze kadar olan dönemde ABD doları cinsinden borçların azalarak avro cinsinden borçların arttığı dikkati çekmektedir.

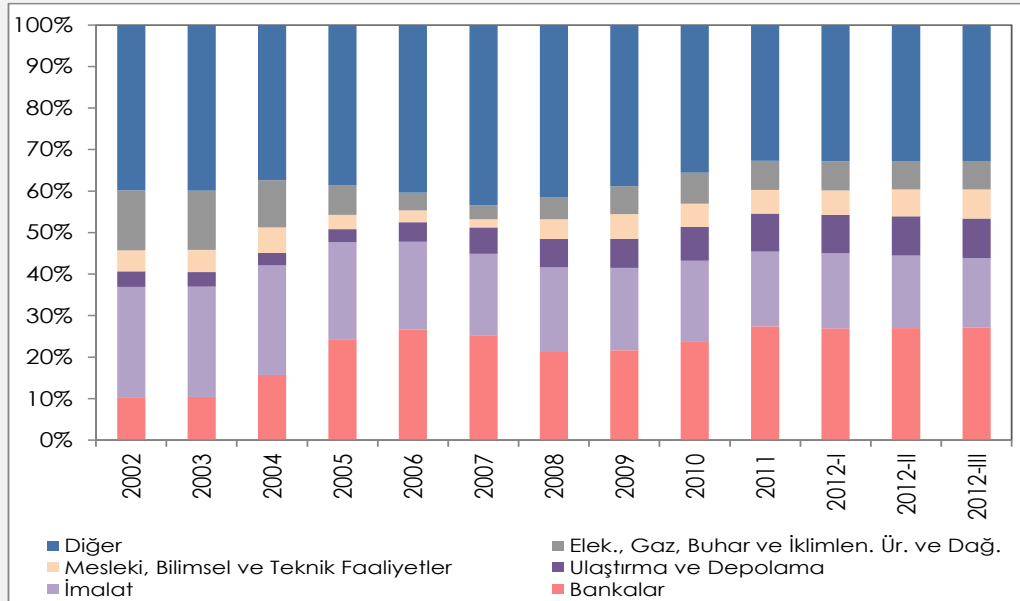
Grafik 2: Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Uzun Vadeli Kredi Borcunun Döviz Kompozisyonu (yüzde pay)

Kaynak: TCMB.

Aşağıdaki grafik özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli kredilerin sektörel dağılımını göstermektedir. Grafikte 2012 yılı 3. çeyrek itibarıyla en çok kredi kullanan ilk 5 sektör ve diğer kalan sektörlerin yurt dışından sağladıkları krediler 2002 yılından itibaren ele alınmıştır. 2002 yılında en çok kredi kullanan sektör imalat sanayi sektörü iken zamanla bankaların uzun vadeli kredi borcu içindeki payı artmış; mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler; elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı ile ulaştırma ve depolama sektörlerinin payı ise daha yatay bir seyir izlemiştir.

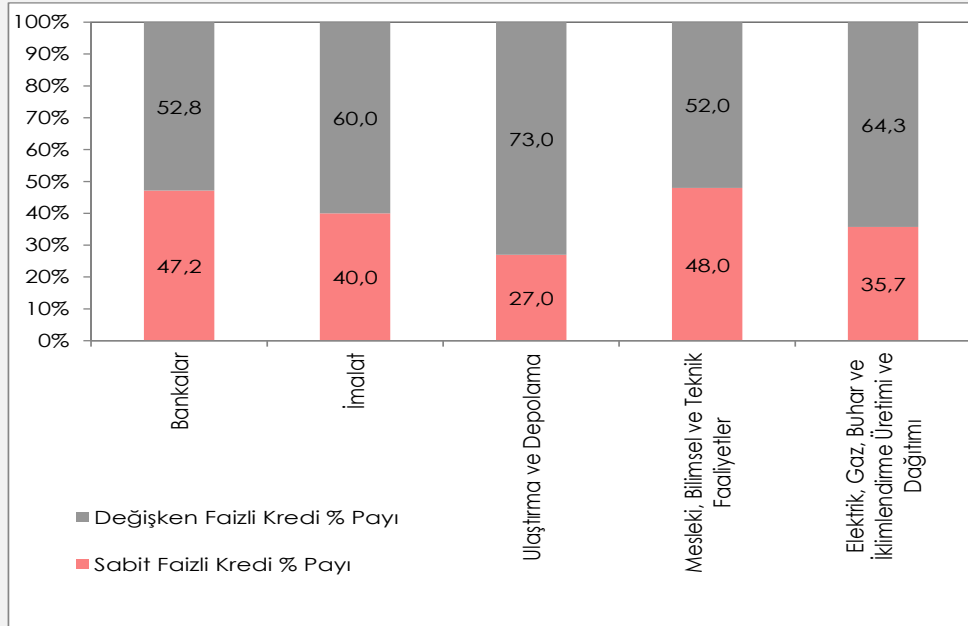
Grafik 3: Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Uzun Vadeli Kredi Borcunun Sektör Dağılımı (yüzde pay)

Kaynak: TCMB.

En çok kredi kullanan bu 5 sektörün uzun vadeli borçlanmada ağırlıklı olarak değişken faizli kredi kullandıkları görülmektedir.

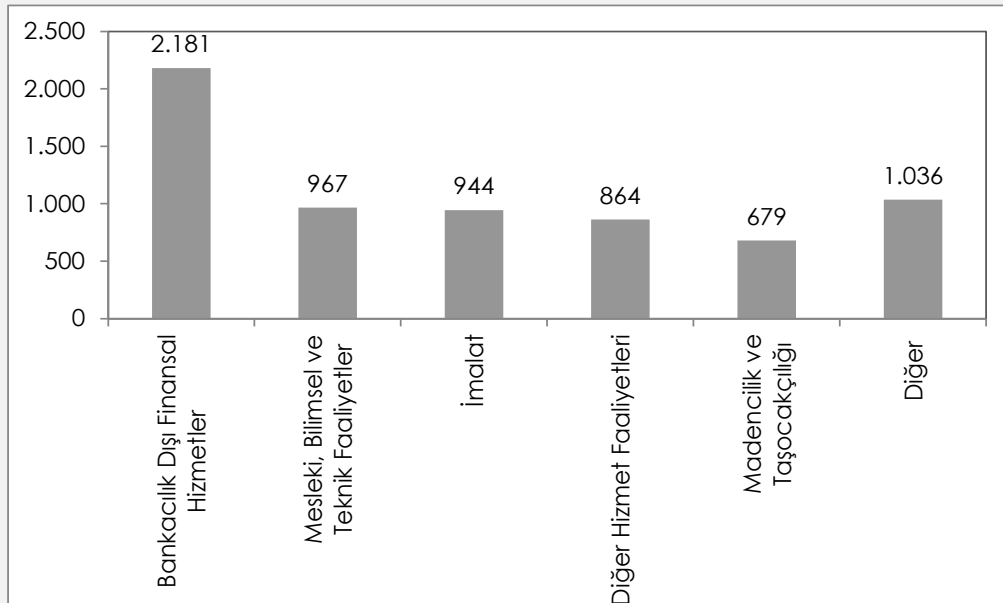
Grafik 4: Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Uzun Vadeli Kredilerin Sektör Ayrımında Faiz Türü
2012 3. Çeyrek (yüzde pay)

Kaynak: TCMB.

Özel sektörün yurt dışından sağladığı kısa vadeli kredi borcu ise 2012 yılının Eylül ayında 2011 yılı sonuna göre 5,5 milyar ABD doları artışla 31,8 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Borçlu sektörler itibarıyla incelendiğinde en yüksek pay 25 milyar ABD doları kullanımıyla Bankalar tarafından gerçekleştirilmiş olup bunu sırasıyla bankacılık dışı finansal hizmetler, mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler, imalat sanayi, diğer hizmet faaliyetleri ve madencilik ve taş ocakçılığı sektörleri izlemektedir.

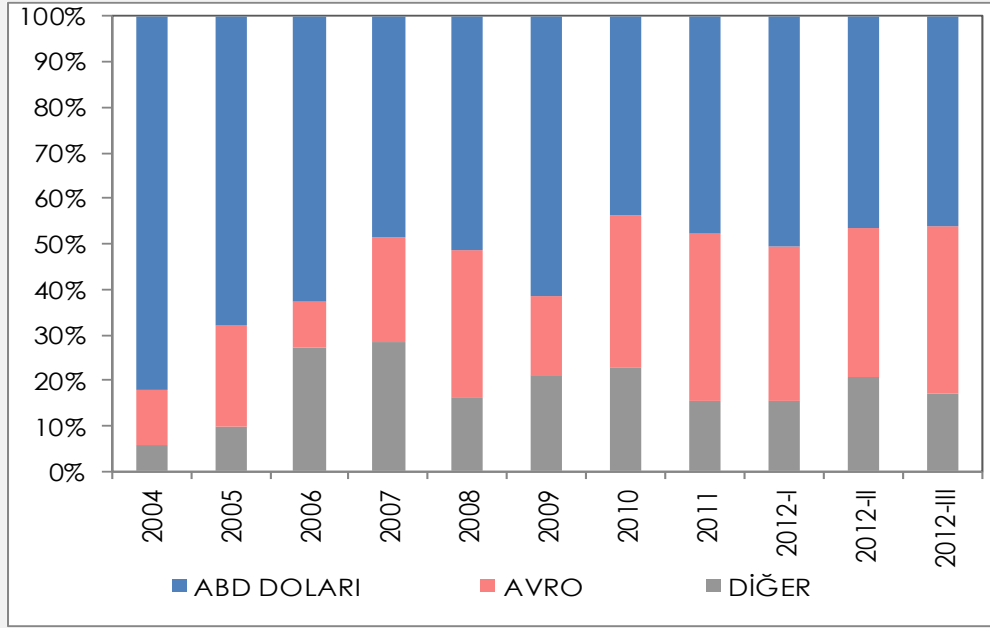
Grafik 5: Bankalar Hariç Özel Sektörün Yurt Dışından Kullandığı Kısa Vadeli Kredilerin Sektör Dağılımı
2012 3. Çeyrek (milyon ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Grafik 6, özel sektörün yurt dışından sağladığı kısa vadeli kredilerin döviz kompozisyonunu göstermektedir. 2004 - 2012 3. çeyrek dönemi için incelendiğinde özel sektörün yurt dışından sağladığı kısa vadeli kredi borcunun ağırlıklı ABD doları ve avrodan oluştuğu görünmekle beraber 2004 yılından günümüze kadar olan dönemde avro cinsinden borçların arttığı ancak ABD doları cinsinden borçlanmanın ağırlığını sürdürdüğü dikkati çekmektedir.

Grafik 6: Özel Sektörün Yurtdışından Sağladığı Kısa Vadeli Kredi Borcunun Döviz Kompozisyonu
(yüzde pay)

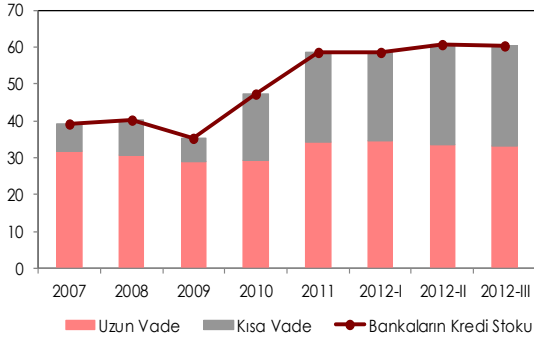

Kaynak: TCMB.

Sonuç olarak, özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli kredilerin yüzde 62'sini oluşturan reel sektör firmalarının ve yüzde 28'ini oluşturan bankaların borçlarının ağırlıklı olarak 1-2 yıl vadeli veya 5 yıldan daha uzun vadeli olduğu ve değişken faizle borçlanmayı tercih ettikleri göze çarpmaktadır. Bankalar ve finansal olmayan sektörlerin ortalama borçlanma vadesi 4 yılın üzerinde iken, bankacılık dışı finansal sektörlerin ortalama borçlanma vadesi 2,5 yılın biraz üzerindedir. 3. çeyrek itibarıyla hem bankaların hem de diğer sektörün toplam borçları içinde uzun vadeli borçların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Ayrıca, uzun vadeli borçlanmada ABD doları cinsinden borçlanmanın ağırlığını koruduğu görülürken kısa vadeli borçlanmada son yıllarda avro cinsinden borçlanmaya doğru bir kayış olmuştur.

60. 2012 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla bankaların toplam dış kredi stoku 60,4 milyar ABD doları olmuştur. Bir önceki çeyrek sonuna göre 85 milyon ABD dolar tutarındaki azalış, kısa vadeli kredilerdeki 489 milyon ABD dolarlık artışa rağmen, uzun vadeli kredi stokundaki 574 milyon ABD dolarlık azalıştan kaynaklanmıştır.

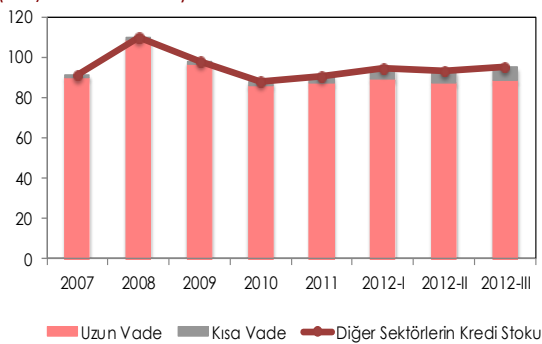
Bankaların Krediler Stokunun Kısa ve Uzun Vade Kompozisyonu (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

61. 2012 yılı ikinci çeyrek sonundan beri artış eğiliminde olan, diğer sektörlerin toplam dış kredi stoku 2012 yılı üçüncü çeyrek sonu itibarıyla 1,8 milyar ABD doları artarak 95 milyar ABD doları olmuştur. Bu dönemdeki artış esas olarak uzun vadeli kredi stokundaki 1,2 milyar ABD dolarlık artıştan kaynaklanmıştır.

Diğer Sektörün Krediler Stokunun Kısa ve Uzun Vade Kompozisyonu (milyar ABD doları)

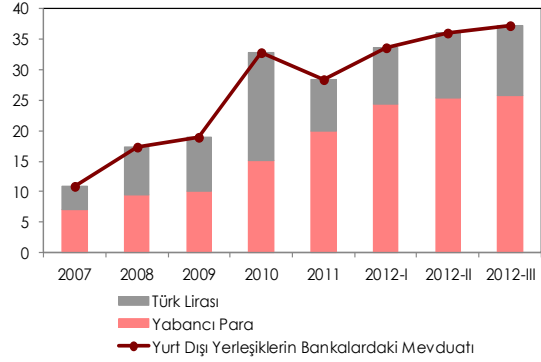

Kaynak: TCMB.

62. 2012 yılı üçüncü çeyreğinde yurt dışı yerleşiklerin Türkiye'deki mevduatı ikinci çeyrek sonuna göre 311 milyon ABD doları artmıştır. Yurt dışı yerleşiklerin yurt içi yerleşik bankalardaki Türk lirası cinsinden mevduatlarının 934 milyon ABD dolarlık artış kaydetmesi söz konusu gelişmede etkili olmuştur. Yurt dışında yerleşik Türk

vatandaşlarının Merkez Bankasındaki mevduatları ise aynı dönemde 841 milyon ABD doları azalarak 7,9 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

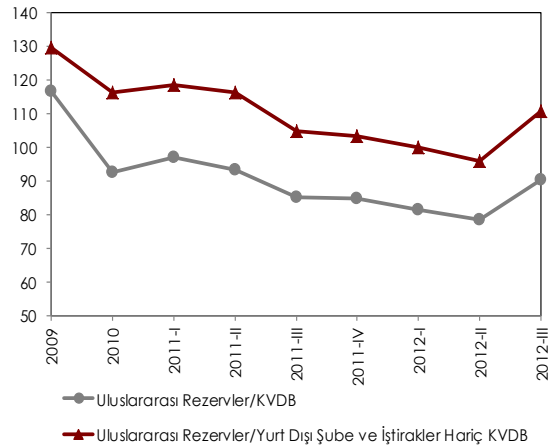
Yurt Dışı Yerleşiklerin Bankalardaki Mevduatının Yabancı Para ve Türk Lirası Kompozisyonu (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

63. 2012 Eylül ayı itibarıyla, orijinal vadesine bakılmaksızın vadesine 1 yıl veya daha az kalmış dış borç verisi kullanılarak hesaplanan kalan vadeye göre kısa vadeli dış borç (KVDB) stoku, bir önceki çeyrek sonuna göre yüzde 1,6'lık azalışla 141,8 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, Türkiye'nin net uluslararası rezervlerinin KVDB'ye oranı yüzde 90 seviyesinde iken, yurt dışı şube ve iştirakler hariç tutulduğunda söz konusu oran yüzde 111 olarak hesaplanmaktadır.

Uluslararası Rezervlerin Kalan Vadeye Göre KVDB Stokuna Oranı (yüzde)

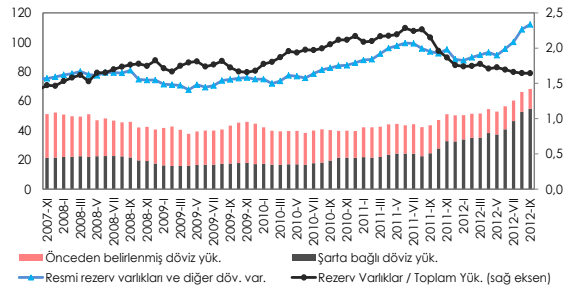

Kaynak: TCMB.

64. TCMB Resmi Rezerv Varlıkları ile diğer döviz varlıklarından oluşan rezerv varlıklar, Eylül sonu itibarıyla 2011 yıl sonuna göre yüzde 26,9 artarak 112,1 milyar ABD doları olmuştur. Aynı dönemde, orijinal vadesine bakılmaksızın vadesine 1 yıl veya daha az

almış “önceden belirlenmiş döviz yükümlülükleri”, 2011 yıl sonuna göre yüzde 25,0’lik azalışla 13,4 milyar ABD doları olurken, ağırlıklı olarak bankaların bankamız nezdindeki döviz ve altın cinsinden mevduat munzam karşılıklarını içeren “şarta bağlı döviz yükümlülükleri”, yüzde 69,0’luk artışla 54,9 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, rezerv varlıkların toplam yükümlülükler (önceden belirlenmiş ve şarta bağlı döviz yükümlülüklerine) oranı, Eylül ayında 1,64 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Rezerv Varlıklar ve Döviz Varlıklarından Kısa Dönem Net Çıkışlar (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

IV. Ek Tablolar

Dış Finansman İhtiyacı ve Finansman Kaynakları (milyar ABD doları)

	2011				2011	2012			2012
	I	II	III	IV		I	II	III	
Finansman İhtiyacı	-20,0	-33,7	-25,7	-26,3	-105,7	-29,4	-25,0	-17,8	-72,1
Cari İşlemler Dengesi (Cari Transferler Hariç)	-21,9	-23,5	-16,3	-17,1	-78,7	-16,8	-14,8	-8,4	-40,1
Borç Senedi ve Kredi Geri Ödemeleri	-9,2	-11,5	-9,7	-10,3	-40,6	-10,9	-9,9	-11,5	-32,4
Borç Senetleri (Yurtdışı)	-1,0	-0,8	0,0	0,0	-1,8	-1,0	0,0	-1,3	-2,3
Uzun Vadeli Krediler	-8,2	-10,7	-9,7	-10,3	-38,9	-9,9	-9,9	-10,3	-30,1
Ticari Krediler	-0,1	-0,1	-0,2	0,0	-0,4	0,0	0,0	0,0	-0,1
Merkez Bankası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(IMF)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	-1,0	-1,6	-1,4	-1,7	-5,7	-1,0	-1,6	-0,8	-3,4
(IMF)	-0,5	-0,6	-1,0	-0,7	-2,8	-0,6	-0,6	-0,4	-1,6
Bankalar	-1,3	-2,0	-2,1	-1,6	-6,9	-2,6	-2,3	-2,8	-7,6
Diğer Sektörler	-5,8	-7,1	-5,9	-6,9	-25,8	-6,3	-6,0	-6,6	-18,9
Diğer Varlıklar (- artışa işaret etmektedir) 1/	11,1	1,3	0,2	1,0	13,6	-1,6	-0,2	2,2	0,4
Finansman Kaynakları	20,0	33,7	25,7	26,3	105,7	29,4	25,0	17,8	72,1
Cari Transferler	0,4	0,3	0,5	0,6	1,7	0,4	0,3	0,3	1,0
Sermaye Hesabı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doğrudan Yatırımlar (Net)	3,4	2,2	4,3	3,8	13,6	2,2	3,4	1,3	6,9
Hisse Senetleri (Net)	-1,3	0,5	0,4	-0,6	-1,0	0,9	0,3	1,4	2,7
Borç Senetleri ve Krediler	25,8	25,4	12,5	18,1	81,8	15,0	23,2	21,3	59,5
Borç Senetleri	10,9	6,4	-1,9	6,7	22,0	4,5	5,7	12,0	22,1
Yurtiçi (Net)	6,6	5,1	-1,9	5,2	15,0	0,4	3,7	8,3	12,5
Yurtdışı	4,3	1,3	0,0	1,5	7,1	4,1	2,0	3,6	9,7
Uzun Vadeli Krediler	11,1	13,4	11,1	11,9	47,6	10,2	10,0	9,7	29,9
Ticari Krediler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Merkez Bankası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(IMF)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	0,7	2,1	1,0	1,2	4,9	0,6	0,9	0,6	2,0
(IMF)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bankalar	2,5	3,0	3,6	3,4	12,5	2,4	2,1	2,3	6,8
Diğer Sektörler	7,9	8,3	6,6	7,3	30,1	7,1	6,9	6,7	20,8
Kısa Vadeli Krediler (Net)	3,8	5,6	3,3	-0,6	12,1	0,3	7,5	-0,3	7,4
Ticari Krediler	-0,4	1,8	2,6	-1,7	2,3	-0,2	2,6	-0,9	1,6
Merkez Bankası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bankalar	3,6	2,8	0,3	0,2	6,9	-0,7	3,5	0,0	2,8
Diğer Sektörler	0,6	1,0	0,3	1,0	2,9	1,2	1,3	0,6	3,0
Mevduatlar (Net)	-5,8	1,2	3,1	-2,9	-4,3	3,7	4,0	-0,5	7,2
Diğer Yükümlülükler	0,0	0,2	0,3	0,0	0,5	0,0	0,2	0,3	0,5
Net Hata ve Noksan	2,6	5,3	2,3	1,2	11,4	6,3	-2,9	2,4	5,9
Bankalar Etkatif ve Mevduatı 2/	-1,2	4,3	-1,9	-1,0	0,2	1,5	2,1	1,4	5,0
Rezerv Varlıkları 2/	-3,9	-5,8	4,4	7,2	1,8	-0,7	-5,6	-10,2	-16,5

Kaynak: TCMB.

1/ Bankaların Döviz Varlıkları hariç

2/- artışa işaret etmektedir.

Ödemeler Dengesi Borç Yaratan ve Borç Yaratmayan Akımlar (milyar ABD doları)

	2011				2011	2012			2012
	I	II	III	IV		I	II	III	
A) Cari İşlemler Dengesi	-21,5	-23,2	-15,8	-16,5	-77,0	-16,5	-14,5	-8,1	-39,1
B) Sermaye ve Finans Hesapları	18,9	17,8	13,5	15,4	65,6	10,2	17,4	5,7	33,2
Sermaye Hesabı	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finans Hesapları	18,9	17,8	13,5	15,4	65,6	10,2	17,4	5,7	33,2
Varlıklar	8,9	5,2	-2,0	-0,8	11,3	-2,4	1,7	3,0	2,2
Doğrudan Yatırımlar	-0,9	-0,4	-0,3	-0,8	-2,5	-2,3	-0,2	-0,6	-3,1
Portföy Yatırımları	0,7	1,6	-0,3	0,6	2,7	0,8	-0,8	2,2	2,2
Diğer Yatırımlar	9,1	4,0	-1,4	-0,6	11,1	-0,9	2,7	1,4	3,2
Yükümlülükler	13,9	18,5	11,1	9,0	52,5	13,3	21,4	12,9	47,5
Borç Yaratmayan İşlemler	3,1	3,2	5,2	4,1	15,6	5,3	3,9	3,6	12,8
Doğrudan Yatırımlar 1/	4,3	2,5	4,6	4,7	16,1	4,4	3,4	1,9	9,7
Portföy Yatırımları/Hisse Senetleri	-1,3	0,5	0,4	-0,6	-1,0	0,9	0,3	1,4	2,7
Diğer Yatırımlar/Diğer Yükümlülükler 2/	0,0	0,2	0,3	0,0	0,5	0,0	0,2	0,3	0,5
Borç Yaratan İşlemler	10,9	15,3	5,9	4,8	36,9	8,0	17,5	9,3	34,7
Portföy Yatırımları/Borç Senetleri	9,9	5,7	-1,9	6,7	20,3	3,5	5,7	10,7	19,9
Ticari Krediler	-0,5	1,8	2,4	-1,7	2,0	-0,1	2,7	-0,8	1,7
Krediler	7,3	6,6	2,3	2,7	18,9	0,8	5,1	-0,1	5,9
Mevduatlar	-5,8	1,2	3,1	-2,9	-4,3	3,7	4,0	-0,5	7,2
Diğer Yatırımlar/Diğer Yükümlülükler 2/	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rezerv Varlıklar	-3,9	-5,8	4,4	7,2	1,8	-0,7	-5,6	-10,2	-16,5
C) Net Hata ve Noksan	2,6	5,3	2,3	1,2	11,4	6,3	-2,9	2,4	5,9

Kaynak: TCMB.

1/ Doğrudan Yatırımlar içerisinde yer alan "Diğer Sermaye", Borç Yaratan İşlemler altındaki Krediler kaleminde gösterilmektedir.

2/ Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından 2009 Ağustos ve Eylül aylarında IMF üyesi ülkelere, Fon'daki kotalarına paralel olarak SDR tahsisatı yapılmıştır. Buna göre, Türkiye'ye tahsis edilen SDR karşılığı 1.497 milyon ABD doları, ödemeler dengesi istatistiklerinde "Finans Hesapları" altında "Diğer Yatırımlar / Diğer Yükümlülükler" ve "Rezerv Varlıklar / Resmi Rezervler / Döviz Varlıkları" kalemleri altında kaydedilmiştir.

Uluslararası Yatırım Pozisyonu (milyar ABD doları)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012 I	2012 II	2012 III
Uluslararası Yatırım Pozisyonu, net	-314,1	-200,3	-276,8	-361,9	-321,0	-378,3	-369,7	-383,1
Varlıklar								
Yurt dışında doğrudan yatırımlar	12,2	17,8	22,3	22,5	26,4	28,7	28,9	29,5
Portföy yatırımları	2,0	2,0	1,9	2,3	1,8	1,4	1,2	1,0
Hisse senetleri	0,1	0,1	0,2	0,4	0,3	0,2	0,3	0,2
Borç senetleri	1,9	1,9	1,7	1,9	1,5	1,2	1,0	0,7
Diğer yatırımlar	79,5	92,4	82,0	73,7	61,5	63,1	59,5	58,9
Ticari krediler	10,3	8,6	9,3	10,5	11,1	11,7	11,5	11,5
Krediler	1,9	2,4	2,6	2,6	2,8	2,6	3,2	3,2
Efektif ve Mevduatlar	65,1	79,2	67,7	58,2	45,1	46,3	42,4	41,6
Bankalar	34,6	46,0	40,1	26,6	26,1	25,0	22,5	21,8
Yabancı para	34,6	42,7	37,4	24,1	22,2	19,5	17,8	16,2
Türk lirası	n.a.	3,4	2,7	2,5	3,9	5,4	4,7	5,6
Diğer sektörler	30,5	33,2	27,5	31,6	19,0	21,3	19,9	19,8
Diğer varlıklar	2,3	2,3	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6
Merkez Bankası	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Genel Hükümet	0,8	0,8	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Rezerv varlıklar	76,4	74,2	74,8	86,0	88,3	91,3	95,5	112,1
Parasal altın	3,1	3,2	4,1	5,3	9,9	11,2	12,4	17,3
Özel Çekiş Hakları	0,1	0,0	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
IMF nezdinde rezerv varlıklar	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Yabancı Para	73,1	70,8	69,0	79,1	76,8	78,5	81,4	93,1
Döviz varlıkları ve mevduatlar	5,4	4,1	5,1	7,8	10,8	5,9	7,3	5,4
Menkul kıymetler	67,7	66,8	63,9	71,3	66,0	72,5	74,2	87,7
Diğer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Yükümlülükler	484,2	386,7	457,8	546,4	499,1	562,9	554,9	584,6
Yurt içinde doğrudan yatırımlar (*)	155,1	80,4	143,7	187,0	140,0	177,3	162,8	170,7
Portföy yatırımları	120,6	68,8	91,2	118,4	109,4	127,5	130,7	150,9
Hisse senetleri	64,2	23,2	47,2	61,5	39,1	51,0	50,4	57,1
Borç senetleri	56,4	45,6	43,9	56,9	70,3	76,6	80,3	93,8
Bono ve tahviller	56,4	45,6	43,9	56,9	70,3	76,6	80,3	93,8
Genel Hükümet	56,4	45,6	43,9	55,5	66,1	71,9	74,5	85,8
Yurt içi	32,2	20,4	21,1	32,7	37,5	42,1	45,5	55,5
Yurt dışı	24,3	25,2	22,9	22,8	28,5	29,8	29,0	30,3
Bankalar	0,0	0,0	0,0	1,1	4,0	4,5	5,6	7,8
Diğer Sektörler	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Diğer yatırımlar	208,5	237,5	222,9	241,1	249,6	258,1	261,4	262,9
Ticari krediler	21,5	22,6	21,6	23,4	25,7	25,7	28,0	27,4
Diğer sektörler	21,5	22,6	21,6	23,4	25,7	25,7	28,0	27,4
Uzun vade	0,4	0,6	0,5	0,6	0,3	0,4	0,4	0,5
Kısa vade	21,1	22,0	21,1	22,8	25,4	25,3	27,6	27,0
Krediler	160,3	183,5	167,6	171,6	184,4	187,5	187,0	188,8
Merkez Bankası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
IMF kredileri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Diğer uzun vade	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kısa vade	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	30,1	33,5	34,7	36,1	35,0	34,9	33,3	33,4
Uzun vade	30,1	33,5	34,7	36,1	35,0	34,9	33,3	33,4
Kısa vade	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bankalar	39,1	40,1	35,4	47,4	58,6	58,5	60,5	60,4
Uzun vade	31,5	30,6	29,1	29,3	34,3	34,5	33,6	33,0
Kısa vade	7,5	9,5	6,3	18,1	24,3	24,0	26,9	27,4
Diğer sektörler	91,2	109,9	97,5	88,2	90,8	94,2	93,2	95,0
Uzun vade	89,8	108,1	96,5	85,9	87,0	89,0	87,1	88,3
Kısa vade	1,4	1,8	1,0	2,3	3,8	5,2	6,1	6,7
Mevduatlar	26,6	31,4	32,2	44,6	38,0	43,3	44,9	45,2
Merkez Bankası	15,8	14,1	13,3	11,8	9,7	9,7	8,8	7,9
Bankalar	10,8	17,3	18,9	32,8	28,3	33,6	36,1	37,3
Yabancı para	7,0	9,4	10,1	15,2	19,9	24,4	25,5	25,7
Türk lirası	3,8	7,9	8,8	17,6	8,4	9,2	10,6	11,6
Diğer yükümlülükler (**)	0,0	0,0	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5

Kaynak: TCMB

(*) Gösterge niteliğindeki aylık yurt içi doğrudan yatırım stokları yıl sonu verilerinin piyasa fiyatları ve kur değişimleri dikkate alınarak yeniden değerlendirilmesi ve ödemeler dengesi istatistiklerinde yer alan akım verilerinin ilave edilmesiyle hesaplanmaktadır.

(**) Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından Türkiye'ye tahsis edilen tutarlar bu kalemde yer almaktadır.